Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 419 — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՅԻՍ 1885 — (Ն. Տ.) 8 ՅՈՒՆԻՍ 1885 — 25 ՇԱՊԱՆ 1302

40 ՓԱՐԱ.

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Նրանուցման տոզը մէկ անգամի համար 3 զուռուշ՝ երկու անգամի համար 2 զուռուշ է. ուրեմն անդ. մինչեւ հինգ տողանոց կարկատութիւն կը լայ։
Օրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել
«Առ խմբագրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ օրագրի»
ԹԻՓԱԼԴԵԱՆՈՒՆ. Գալաթիա, Գորատուն Կիւրեան խան։
Կամ գաւառներեն հետեւեալ հասցէին՝

غزته‌سی اداره‌سنه

Les annonces sont reçues à l'EASTERN AGENCY, Karakeuy, Déirmén han

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

40 ՓԱՐԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պատ.	Համար.	Տարեկան	գահեկան	արժէք 200
»	»	Վեցամսեայ	»	» 100
»	»	Իր. ամսեայ	»	» 50
Գաւառաց համար և տարեկան թղթատարով տարեկան				» 240
Գաւառաց համար և տարեկան թղթատարով վեցամսեայ			»	» 120
Օտար	երկիրներ	Տարեկան	Ֆրանք	 56
»	»	Վեցամսեայ	»	 28

Դուրս դրկուած լրագրաց համար ծախքը Տնօրէնութեան վրայ է։
Խմբագրութեան դրկուած ո և է նամակ կամ գրութիւն ետ չ'տրուիր։

Ծանուցմունք կընդունուին
ԻՍԴԲՐՈՆ ԷՖԷՆՍԻ
գործակալութեան ձեռամբ, Բարաքէօյ, Տէյիրմէն խան

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՇԱԲԱԹ 25 ՄԱՅԻՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ

ԲԱՅՈՒՄ 1885-86 ՏԱՐՈՅՑ ՆՈՏԱՇՐՋԱՆԻՆ

Անցեալ շաբթուան ազգային գըլխաւոր գէպքն եղաւ Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովոյն 1885-86 տարւոյ նստաշրջանին բացումն։ Այս նստաշրջանին բնականապէս բացառիկ կարեւորութիւն մը կ'ընծայուի. վասն զի բաւական ժամանակէ ի վեր անտես եղած ներքին կարեւոր խնդիրներ ունինք, զորս հարկ անհրաժեշտ է լուծել, և զի կը վայելենք նոր Պատրիարքի մը պաշտօնավարութիւն, որ գործելու գովելի փափաք մը կը տածէ։ Այս նստաշրջանին մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայուի նաև, զի նոր Վարչութիւն մը պիտի կազմուի այս տարի, բաղմաթիւ նոր երեսփոխանք պիտի ընտրուին, և այս ամէն տարերք յոյժ պիտի նպաստեն գործունէութեան նոր ոգի մը մուծանելու ազգային գործոց մարմնոյ մէջ։ Բացման ճառը ղրկարդաց Ժողովոյն Սրբազան Նախագահն, արժանապէս կը բանար այս պիսի կարեւոր նստաշրջան մը։ Մեր վրայ, յոյժ լաւ տպաւորութիւն ըրաւ Նախագահական ճառն, որ է ճշդիւ ինչ որ կրնանք և իրաւունք ունինք ակնկալել Սահմանադրական Պատրիարքէ մը։ Ն. Սրբազնութիւն կարգաւ կը յիշէ իւր Պատրիարքական հաստատուլ'իւն և ընդունելութիւն ի Վեհ. Սուլթանէն։ Էջմիածնի Կաթողիկոսական ընտրութեան յաղող արդիւնքը. Կրօնական, Բաղաքական և Թառն ժողովոց համաձայնութիւնն, որ պիտի մատուցուի Ժողովոյն. Երեսփոխանական նոր ընտրութիւններն։ Եւմոական Ճանաչաժողովոյն աշխատութիւններն, և Եւմոական թէ՛ նոր տարւոյն և թէ՛ առաջիկայ տարւոյն Եւմոացոյցներն, ինչպէս նաև Տրոց նոր Կանոնագիրն, որք այս առաջին նստին մատուցուեցան Ժողովոյն։ Այս ամենայն յիշատակութիւնք անհրաժեշտ էին, և Պատրիարքը նախ և առաջ զանոնք կը ներկայացնէ Ժողովոյն։ Բայց առանձինն կը յիշատակէ նաև Սահմանադրութեան վերաքննութեան հարկն, և Ընծայացուց Դասարանի մը համար Կրօնական Ժողովոյն ծրագիրն, և ի վերջոյ հրաւէր կը կարդայ փոխադարձ աջակցութեան, և կը յայտնէ՝ իրը արդիւնք իւր երկարաձգ փորձառութեան՝ թէ հայ Ժողովուրդը տրամադիր է նիւթապէս աւելի եւս օժանդակելու իւր գործոց մարմնոյ, «եթէ ուզուելու և առնելու եղանակը գիտցուի և մատակարարութիւնն օրինաւորապէս կատարուի»։ Զայս դիտողութիւն ի միտ առնուլ կ'արժէ. զի նոր Պատրիարքի մը և նոր Վարչութեան մը օրով չատ կարելի է օգուտ քաղել այդ ճշմարտութենէ։

Ս. Պատրիարքին թուած խնդրոց մէջ ամենէն աւելի աչքի կը զարնէ Սահմանադրութեան վերաքննութեան խնդիրը։ Փութանք հաստատել թէ այս վերաքննութեան պէտքն ամէն ոք զգացած է։ Սահմանադրութեան հեղինակներն իրենք առաջին եղած էին նախատեսող այս պէտք. զի Սահմանադրութեան 99ոդ և վերջին յօդուածք կ'ըսէ բացորոշապէս.

Ազգային Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքը անփոփոխելի են։ Բայց երբ փորձառութեամբ՝ ինչ ինչ տրամադրութեանց փոփոխութիւնը հարկաւոր դատուի, Ընդհ. Ժողովը՝ Սահմանադրութեան հաստատութենէն հինգ տարի ետքը՝ Վերաքննութեան Յանձնաժողով մը կը կազմէ, Կրօնական և Քաղաքական Ժողովներէն երեքական անդամ, չորս Տեսուչ Խորհուրդներէն երկերու անդամ, և ասոնցմէ զատ Ընդհ. Ժողովոյ մէջէն կամ դուրսէն վեց հոգի, ընդ. ամենը քսան անդամ ընտրելով։ Այս Յանձնաժողովը կը սահմանէ հարկաւոր դատած փոփոխութիւններն, որ Ընդհ. Ժողովը վաւերացնելէն ետքը, Բարձրագոյն Դրան կը ներկայացուին, և Կայսերական հրամանին համեմատ կը գործադրուին։

Արդ, չէ թէ հինգ, այլ քսան և հինգ տարիներէ յետոյ երբ Պատրիարքը մը կուգայ իւր առաջին ճառով յիշեցնել մեզ Սահմանադրութիւնը վերաքննելու հարկն, անչուշտ կ'արտայայտէ ճշմարտութիւն մը միայն, որոյ մասին կարծեաց տարբերութիւնք չեն կրնար լինել։ Ակէ առաջ ալ ստէպ հռչակուած է այդ ճշմարտութիւն, և որ աւելին է՝ Ժողովներ և Պատրիարքներ ձեռնարկած են վերաքննութեան գործին։ Տարիներով Ազգ. Ժողովն զբաղած է այս խնդրով, և իւր աշխատութեանց արդիւնքն եղած է Պաշտօնական գրութեամբ Վարչութիւն, որ այժմեան Վարչութենէն առաջ պաշտօն վարեց, Ատենապետութեամբ Եուսուֆեան Տիգրան էֆէնտիի։ Առաջիկայ Վարչութեան կազմութեան առթիւ նոյն խնդիր վերստին պիտի յուզուի. զի ընդհանուր համոզում մը կը տեսնուի թէ վարչական Ժողովներու և խորհուրդներու արդի դրութեամբ ո՛չ ճշմարիտ պատասխանատուութիւն ո՛չ ալ ճշմարիտ գործունէութիւն և դրական արդիւնք կարելի են։ Վարչական կազմակերպութեան խնդրոյն վրայ առանձին պիտի գրենք. այժմ դիտել տալ միայն կ'ուզենք թէ, Վարչական կազմակերպութեան փոփոխման հարկն իսկ կ'ապացուցանէ Սահմանադրական վերաքննութեան մը պէտքն։ Երեսփոխանաց ընտրութեան եղանակին մէջ եւս փոփոխում մուծանել հարկ է, աւելի խնամաւոր կազմութիւն և աւելի բարձր դիրք մը տալու համար Ազգ. Ժողովոյն։

Բայց, հաստատելով հանդերձ՝ սկզբամբ՝ Սահմանադրութիւնը վերաքննելու հարկն, անկարելի է անտես ընել սա միւս ճշմարտութիւն թէ, Սահմանադրութեան վերաքննութիւնն յոյժ ընդարձակ և կնճռալից գործ մ'է։ Թէեւ բարեբախտաբար Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքները խնդրոյ տակ չեն կոնարիլիալ, բայց պարագայից նկատմամբ տակաւին բազում խնդիրներ կան, որք երկար վիճաբանութեանց կը կարօտին, ինչպէս անցեալոյն մէջ փորձառութիւնն ալ ունինք։ Կրնանք ըսել թէ Երեսփոխանական Ժողովոյն համայն անդամք կը զգան վերաքննութեան պէտքը. բայց երբ իւրաքանչիւր անդամի անձնական կարծիքն հարցուի վերաքննելի կէտերուն և հարկաւոր բարեփոխմանց վրայ, թերեւս երկու երեսփոխաններ մի և նոյն կարծիքը չարտայայտեն։ Իրարու հակառակ շատ մը պահանջումներ կը ներկայանան մի և նոյն վերաքննութեան անուան ներքեւ։ Սահմանադրական խնդիրք, իբրև սկզբան խնդիրներ, տեսական վիճաբանութեանց նիւթ հայթայթելու մասնաւոր դիւրութիւն մը կ'ընծայեն։ Ցանուն վերաքննութեան յիշուած շատ փոփոխումներ ալ ձեւի խնդիրներ են լոկ, և ձեւերու, դիրքերու և երանգներու վրայ՝, ինչպէս յայտնի է, կարծիքները նուազ ընդունակ չեն տարբերելու քան հիմնական սկզբանց վրայ։ Արդ, մի՛ գուցէ այս տեսական ու ձեւական խնդրոց քննութեան ու վիճաբանութեան մէջ զանց առնուին ազգային մատակարարութեան անմիջական և աւելի դրական հարցերն, որք արդէն երկար ժամանակէ հետէ երեսի վրայ մնացած են։ Զայս հարցում աւասիկ կ'ընենք մեք առ մեզ, և շատ բանաւոր կը դտնենք որ Ս. Պատրիարք Հայրը, նոյն պարբերութեան մէջ յորում Սահմանադրութեան վերաքննութեան պէտքը կը ծանուցանէ, վերաքննութեան կատարման յարմար ժամանակն որոշելու մասին կոչում կ'ընէ Երեսփոխանութեան խոհեմութեան և իմաստութեան։ Ն. Սրբազնութիւն կ'ըսէ. «Յայսմի է ձեզ «թէ Ազգ. Սահմանադրութեան ինչ ինչ «յօդուածոց փոփոխութեան հարկը «փորձառութեամբ երեւան եկած է «արդէն, որոց վերաքննութիւնն ան«հրաժեշտ է։ Սակայն ներկայ ժամա«նակին մէջ նոյն փոփոխութեանց հա«մար վերաքննութեան ձեռնարկելը «ժողովոյդ իմաստութեան կը թո«ղուս։» Այսպէս, Ն. Սրբազնութիւն համոզուած է վերաքննութեան պէտքին, բայց նոյնչափ որոշ և վստահ կարծիք մը չի տար վերաքննութիւնն անմիջապէս կատարելու խնդրոյն վրայ, որոյ մասին որոշումը կը թողու Ազգ. Ժողովոյ կամքին։ Ժողովոյ որոշումն ինչ որ լինի այս նկատմամբ, անհրաժեշտ կը թուի մեզ որ Սահմանադրութեան վերաքննութեան խնդրոյն քննութիւնն արգելք չլինի երբեմնական, կրթական, դաստառական, վանական և կղերական բարենորոգմանց գործին, յորմէ կախեալ են Ազգին բազում դրական և կենսական շահեր։

Կ. ՊՈԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՎԻՔԴՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ

Զ.

1872 յունուարի սկիզբը, Բարիզի Արմատականք երեսփոխական ընտրելի ընդունեցին զինք. բայց Հիւկոյ մերժեց «Հրամայական Հրահանգը» զոր Արմատական ակումբք կուտային իրեն, ընկերվարական ծրագիրներ ներառելու համար Ժողովոյն մէջ. սակայն և այնպէս, ստացաւ 95,900 քուէ, թէեւ ճշմարիտ Արմատական և Ընկերվարական մը, Պ. Վիդրէն, ընտրեցաւ 122,395 քուէով։

Բարիզի պաշարման միջոցին իւր Պոպէսթ անուն բանաստեղծութեանց հաւաքածոյն, զոր ի Պրուսիէլ գաղտագողի հրատարակած էր 1853ին, ուղղեալ ընդդէմ Նաբոլէոն Գ.ի բռնապետութեան, նորէն տպագրեցաւ ի Բարիզ, 100,000 օրինակ, և գլխաւոր հատուածները թատրոններու մէջ հանդիսապէս կարդացուելով, գոյացած հասոյթներն յատկացուցին Բարիզի ամրութեանց պաշտպանութեան, շարժուն հիւանդանոցներու կազմութեան, և Նոյն նպատակաւ նոյն քերթուածներէն թատերական ընթերցումներ եղան գաւառաց մէջ։

Վիքդոր Հիւկո, իւր հրապարակային կեանքն ու արարքը պաշտպանելու համար, 1870-72 տարիներուն շարադրեց և հրատարակեց Աբբէ և Բանէ անուն գիրքն, յորում կ'ամփոփէ իւր գլխաւոր գործեր ու բանախօսութիւններ, բացատրութեամբ և պաշտպանութեամբ։

Հիւկո չէր կրնար չգդածուիլ փրանքոյ-գերմանական պատերազմէն և Հասարակորդի զարհուրելի և նոդկալի ծայրայեղութիւններէն։ Այս դէպքեր շատ էջեր ներշնչեցին իրեն։ Նոյն միջոցին գրած գլխաւոր քերթուածներն ամփոփեց, 1872ին, Ամուլէ Տրէն անուն նոր գրքի մը մէջ։ Շատ հայրենասիրական կրակ կայ սոյն գործի մէջ, ուր սիրոյ և ատելութեան զգացմունք արտասովոր զօրութեամբ մը արտայայտեալ են հաւասարապէս։— Փէյ-ռիէն հայրենի հողէն անուամբ բանաստեղծութիւն մ'ալ 1873ին հրատարակեց, և վաճառել տուաւ ի նիւթական օգուտ Ալզաս-Լոռենցի կարօտ հայրենակցաց։

1874ին հրատարակեց պատմական և քաղաքական նշանաւոր վէպ մը Ատ-ատ և Երէ՛ անուամբ, որ տասն տարբեր լեզուովք լոյս տեսաւ նոյն օր։ Աբբակ դիւցազներդութիւն մ'է այս, Եւրոպոյ նոր պատմութեան ամենէն սարսափելի տարւոյն, 1793 թուականին վրայ։ Ուստի, մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացուեցաւ համայն Եւրոպոյ մէջ, և քննադատք միահամուռ գովեցին Հիւկոյի նոր երկին արտասովոր արժանիքը։

1874ին հրատարակեց սրտայոյզ գիրք մը՝ Իմ Ուրբէս., և 1875-76ին, Ատորէն առաջ, Ատորէի մէջ և Ատորէն է վեր անուամբ հրատարակեց 30 տարիէ հետէ արտասանած քաղաքական և այլ ճառերուն ամբողջ հաւաքածոյն։

Թէեւ բանաստեղծն առժամապէս թողած կը թուէր քաղաքական կեանքը, բայց չէր մոռցած իւր քաղաքական բարեկամներ և իւր Բարիզի ընտրողներ։ Լրագրաց մէջ իւր ստորագրութեամբ յաճախ հրատարակուող նամակներ դայս կ'ապացուցանէին։ Նաև իբրեւ նախագահ ներկայ կը գտնուէր շատ մը ռամկավարական ժողովներու, և մերթ ընդ մերթ կ'արտասանէր քաղաքական ճառեր, ինչպէս Էտկար Ֆինէի, տիկին Լուի Պլանի և այլոց յուղարկաւորութեան առթիւ։ Մերակոյտի առաջին ընտրութեան պահուն, Պ. Ֆրէմանսօ, Նախագահ Բարիզի Բաղաքային Խորհրդոյն, ներկայացաւ Վիքդոր Հիւկոյի, և յանուն իւր պաշտօնակցաց մեծամասնութեան, Պատուիրակի պաշտօնն առաջարկեց։ Հիւկո ընդունեց. և անմիջապէս յայտարարութիւն մը հանեց, «Բարիզի Պատուիրակն առ Պատուիրակս 36,000 շրջանակաց Ֆրանսայի» անուամբ, յորում ազդուապէս կը կրկնէր իւր նախկին գաղափար թէ հարկ անհրաժեշտ է ջնջել Միապետութիւնն ամէն երկիրներէ և ժողովրդոց միջեւ դաշնակցութիւն մը հաստատել։ 1876 յունուար 30ին Բարիզի կողմէ Մերակոյտի անդամ ընտրեցաւ։

Նոյն տարւոյ մարտ 21ին, Վիքդոր Հիւկո Մերակոյտին առաջարկ մը ներկայեց՝ ընդհանուր ներում շնորհելու ամէն անոնց որք 1871 մարտի յեղափոխական դէպքերուն համար աքսորեալ էին, ինչպէս նաև ամէն անոնց համար որք ի Բարիզ պատիժ կը կրէին քաղաքական ոճիրներու կամ յանցանքներու համար։ Հիւկո գիտասրտութիւնն յ'այն աստիճան կը տանէր, որ ներում կ'առաջարկէր նա և Հասարակորդի այն ճշմարտապէս ոճրագործ անդամոց համար, որք Բարիզի անմեղ Արքեպիսկոպոսն և Երէցն՝ իրրեւ պատանդ վար դնելով խժդժաբար գլխատած էին, երբ Վերսալի կառավարութիւնը չէր դադրած զիրենք հարուածելէ։ Մայիս 22ին Վիքդոր Հիւկո ջերմ բանախօսութիւն մ'ըրաւ ի ջատագովութիւն իւր առաջարկութեան, որ մերժուեցաւ, միայն 7 քուէից հաւանութիւնն ստանալով։ Բանաստեղծը նոյն դատը պաշտպանեց նաև 1879 յունուարին. բայց թէեւ Մերակոյտը ցուրտ ընդունելութիւն ըրաւ, նոյն տարին երեսփոխ ժողովը որոշեց ընդհանուր ներում։

1877ին հրատարակեց իւր Վեպ Դարուց սքանչելի բանաստեղծութեան երկրորդ մասն։ Անգլիոյ Պոպաւոր Բանաստեղծը, Պ. (այժմ Լորդ) Դէնիսըն յայնժամ Նայնդլէնդ Մենլ-ուրէ բրնտանական մեծ հանդիսին մէջ շնորհաւորեց զՎիքդոր Հիւկո՝ «Ճարտարապետ (Վիքդոր) ի Բանաստեղծութեան, Ճարտարապետ ի Վիպասանութեան» յորջորջմամբ։ Հիւկո չատ շնորհակալ եղաւ մեծ ազգի մը արդի մեծագոյն Բանաստեղծին այս գնահատութեան համար։

1877 հոկտեմբերին ուրիշ նշանաւոր երկ մը արտադրեց, բոլորովին քաղաքական, Ոճրի մը Պատմութիւն անուամբ։ Քառորդ դար յառաջ գրած էր զայն, ի դատապարտութիւն Փոքրն Նաբոլէոնի Պետական հարուածին, և նոյն պահուն, 1877 ի աշնան մէջ, երբ Մաք Մահոն Մարեշալը կը պատրաստուէր ինք ևս Պետական հարուածով մը տապալել Հանրապետութիւնը, կամ գէթ Միապետական կուսակցութիւններն յիշխանութիւն անցուցնել՝ Հանրապետութեան աճումը կասեցնելու համար, Վիքդոր Հիւկո յարմար առիթ կը համարէր հարուածել Պետական հարուածոց հեղինակներն։ Ինչպէս կ'ըսէր իրրեւ Ցառաջաբան, «Այս գործ աւելի քան բարպատեհ է. անհրաժեշտ է. ուստի կը հրատարակեմ զայն։» Երբ, 1878 ին, Հիւկո հրատարակեց «Ոճրի մը Պատմութեան» երկրորդ հատորը, Ֆրանսա բարբարոսաբար անցուցած էր ամէն վտանգ։ Մաք-Մահոնի Պետական հարուածն ի դերեւ եկած էր շնորհիւ 365 հանրապետական երեսփոխանաց վերընտրութեան և շնորհիւ Կամպէդդայի ազգու պերճախօսութեան, որ ամէն ուրեք ժողովուրդն իւր եռեւեռն ձգած՝ կը հրամայէր Դիկտատոր-Մարեշալին «կա՛մ հնազանդիլ երկրին կամաց, կա՛մ հրաժարիլ։» Մաք-Մահոն հրաժարեցաւ, և այս դէպք եղաւ սկզբնաւորութիւն Երրորդ Հանրապետութեան ամրապինդ հաստատման։

1877ին Հիւկո հրատարակեց նոր գործ մը թեթեւ ճիւղի մէջ, Մեծ-հայր Լիենար-ուոռ-ուոռ անուամբ, որ իւր ընտանեսէր և զուարթաբեր զգացմանց մէկ նոր և սրտաբուխ արտայայտութիւնն էր։ 1878 ապրիլ 29ին ալ հրատարակեց բանաստեղծական և իմաստասիրական նոր տեսակ գործ մը, Պոդ, (Հայերէն թարգմանուած)։

1878 մայիսին Բարիզի մէջ տեղեցաւ Վոլդէռի հարիւրամեակն։ Այս հանդիսի մէջ գլխաւոր առենաբանն եղաւ Վիքդոր Հիւկո։ Կէդէի թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ հանդէսը։ Թատրոնը խեղդուելու չափ լցեալ էր բազմութեամբ։ Թէեւ ամէն առենաբանք ծափահարեցան, բայց Վիքդոր Հիւկոյի ոտք ելած պահուն էր որ հանդիսականք ծափահարութեամբք և կեցցէ՛ներով ամենամեծ ցոյցն ըրին համակրանաց։ Ի՜նչ մեծ էր հանդէսն այն, ուր պահ մը իրարու կը խառնուէին Վոլդէռ և Հիւկո. մանաւանդ ի՜նչ տարօրինակ հանդէս մ'էր այն —ֆրանսական մեծ հանդիսին մէջ շնորհաւորեց զՎէ՛ֆրոյ Հիւկո՝ «Ճարտարապետ (Վիքդոր) ի Բանաստեղծութեան, Ճարտարապետ ի Վիպասանութեան» յորջորջմամբ։ Հիւկո չատ շնորհակալ եղաւ մեծ ազգի մը արդի մեծագոյն Բանաստեղծին այս գնահատութեան համար։

1877 հոկտեմբերին ուրիշ նշանաւոր երկ մը արտադրեց, բոլորովին քաղաքական, Ոճրի մը Պատմութեան անուամբ։ Քառորդ դար յառաջ գրած էր զայն, ի դատապարտութիւն Փոքրն Նաբոլէոնի Պետական հարուածին, և նոյն պահուն, 1877 ի աշնան մէջ, երբ Մաք Մահոն Մարեշալը կը պատրաստուէր ինք ևս Պետական հարուածով մը տապալել Հանրապետութիւնը, կամ գէթ Միապետական կուսակցութիւններն յիշխանութիւն անցուցնել՝ Հանրապետութեան աճումը կասեցնելու համար, Վիքդոր Հիւկո յարմար առիթ կը համարէր հարուածել Պետական հարուածոց հեղինակներն։ Ինչպէս կ'ըսէր իրրեւ Ցառաջաբան, «Այս գործ աւելի քան բարպատեհ է. անհրաժեշտ է. ուստի կը հրատարակեմ զայն։» Երբ, 1878 ին, Հիւկո հրատարակեց «Ոճրի մը Պատմութեան» երկրորդ հատորը, Ֆրանսա բարբարոսաբար անցուցած էր ամէն վտանգ։ Մաք-Մահոնի Պետական հարուածն ի դերեւ եկած էր շնորհիւ 365 հանրապետական երեսփոխանաց վերընտրութեան և շնորհիւ Կամպէդդայի ազգու պերճախօսութեան, որ ամէն ուրեք ժողովուրդն իւր եռեւեռն ձգած՝ կը հրամայէր Դիկտատոր-Մարեշալին «կա՛մ հնազանդիլ երկրին կամաց, կա՛մ հրաժարիլ։» Մաք-Մահոն հրաժարեցաւ, և այս դէպք եղաւ սկզբնաւորութիւն Երրորդ Հանրապետութեան ամրապինդ հաստատման։

1877ին Հիւկո հրատարակեց նոր գործ մը թեթեւ ճիւղի մէջ, Մեծ-հայր Լիենար-ուոռ-ուոռ անուամբ, որ իւր ընտանեսէր և զուարթաբեր զգացմանց մէկ նոր և սրտաբուխ արտայայտութիւնն էր։ 1878 ապրիլ 29ին ալ հրատարակեց բանաստեղծական և իմաստասիրական նոր տեսակ գործ մը, Պոդ, (Հայերէն թարգմանուած)։

1878 մայիսին Բարիզի մէջ տեղեցաւ Վոլդէռի հարիւրամեակն։ Այս հանդիսի մէջ գլխաւոր առենաբանն եղաւ Վիքդոր Հիւկո։ Կէդէի թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ հանդէսը։ Թատրոնը խեղդուելու չափ լցեալ էր բազմութեամբ։ Թէեւ ամէն առենաբանք ծափահարեցան, բայց Վիքդոր Հիւկոյի ոտք ելած պահուն էր որ հանդիսականք ծափահարութեամբք և կեցցէ՛ներով ամենամեծ ցոյցն ըրին համակրանաց։ Ի՜նչ մեծ էր հանդէսն այն, ուր պահ մը իրարու կը խառնուէին Վոլդէռ և Հիւկո. մանաւանդ ի՜նչ տարօրինակ հանդէս մ'էր այն —ֆրան-

---

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ՄԵԾ ՔՈՅՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Պ. Ֆրանք Բէթէրման, բողոքական քարոզիչ ի Լօզան (Զուիցերիա), խստահամբոյր բնաւորութեան տէր մարդ մ'էր, որուն երկինք պարգեւած էին իւն աղջիկ։

Այն պահուն յորում կ'սկսի սոյն պարզ այլ մելամաղձիկ պատմութիւնն, անդրանկուհին տասն և ինն տարեկան էր և կրտսերագոյնը տասն տարեկան. ամենքն ալ պաքարակ, յոյր ու գիրուկ։ Մինչեւ իսկ բնութիւնն յոյժ չհայլ եղած էր առաջին երեքին համար։

Բնութիւնն ունի արդարեւ այս տեսակ հեգնութիւններ։ Դիտա՞ծ էք որ դժնեայ Կալվինի այդ լուրջ ու խստադէմ յաջորդներն յաճախ ամենէն աւելի պարարտ և հրապուրիչ աղջիկներ կ'ունենան. մի՞ այդ հակառակորդը, մի՞ կոյտեր կ'ունենան իրենց տան մէջ։ Մեղքի այդ թշնամիներն աղջիկներ ունին որք ինքնին առիթ են մեղաց. կը զարմանայ մարդ որ առաջինք արտադրած լինին յետիններն։ Եւ այս անտարակոյս Նիւթին Ոգւոյ դէմ ունեցած մրցումնց մին է, որոյմով աշխարհս կայ և կը շարունակէ իւր ընթացքը։

Պ. Բէթէրման առաջին երեք զաւակներն Աստուածաշնչի անուններ կը կրէին, Լիա, Նոյեմի և Յովսաբէթ. յաջորդ երեքն անգլիական անուններ, Քէյթ, Պէթսի եւ Նօրան. իսկ վերջին երեքը վիպական անուններ, Լէօնոր, Տէսդէմոն և Օրոթէա։

Ամենքն ալ, ինչպէս ըսի, աղուոր ու կայտառ էին, կամ գէթ սիրուն։ Այլ անդրանկուհին՝ Լիա, գեղեցիկ էր, յոյժ գեղեցիկ։ Հիանալի խարտիշուհի մը՝ խաղաղիկ, պայծառ ու բարի, որ կերպով մ'իւր վրայ քերց մայրութիւն ըրած լինելով, լուրջ կերպարանք մ'եւ հմտերատար քաղաքութիւն մ'ստացած էր, որ վստահութիւն և յարգանք կը ներշնչէր։ Պղտիկ չէր օ՛չ մէկ կերպիւ, ինչպէս և չէին եղած միւսներն։

Քարոզչին ինն աղջիկներն ալ լաւ ուսում առած էին, կ'առնուին կամ կը պատրաստուէին առնուլ։ Ամենէն տարեցներն առած էին իրենց վիպականներն, որքան որ վիպական կրնայ առնուլ աղջիկ մը, և միւսներն ալ կը հետեւէին անմիւս դասախօսութեանց յորս միշտ յառաջադէմ կը հանդիսանային։ Հարկ չէ ըսել թէ ամենքն ալ կը խօսէին անդլիերէն ու գերմաներէն, և այսու հանդերձ կատարեալապէս գիտէին խոհանոց մը դարձնել, տան կառավարութիւն և լաւ ձեռագործ։

Բայ ատի, Պ. Բէթէրման՝ իւր հայր հեռատես՝ կանուխէն մշակած էր իւր զաւակաց զբօսանաց այլեւայլ ճիւղերու մէջ ունեցած տաղանդներն։ Նոյեմի դաշնակ կը զարնէր և Յովսաբէթ ջութակ։ Բէյթ սրինգ կը նուագէր։ Պէթսի սիրուն ձայն մ'ունէր և կ'երգէր արդէն արհեստիւ և մեծ հրաշագործութեամբ։ Նօրան կը յաղթանակէր ջութակի մէջ։ Լէօնոր աքանչելի կերպիւ վարժ էր արտասանութեան արհեստին, այնպէս որ Պ. Լէկուվէ՝ ժամանակիս միակ մարդն որ գիտէ կարդալ, պիտի հանէր անոր ընթերցման։ Վերջին երկու փոքրերը դեռ մասնագիտութիւն մը չունէին, բայց պիտի ընտրէին. այս մասին կարելի էր վստահիլ Պ. Բէթէրմանի վրայ։ Գալով Լիայի, նա ինքն կ'ամփոփէր իւր քերց իւրաքանչիւրին յատկութիւններն։ Այդ Լիան ամէն բանի հնարամուտ էր, առանց երեւնալու։ Միանգամայն Վեհանձնել կը նուագէր, պարկեշտօրէն և աքանչելապէս։ Պ. Բէթէրման ապագան խորհելով, կը կառավարէր բոլոր այդ մատաղ մտքերը, փառք տալով Տիրոջը։

Այսպէս, սոյն օրինակելի ընտանեաց մէն մի անդամն իւր յատուկ տաղանդն ունէր և իւր գործը, նման այն ճրագուն կրկնեալ ոսկի յորս հայրն ու զաւակներն ամբողջ խումբը կը կազմեն։ Եւ յիրաւի, Բէթէրման ընտանիքը կարող էր ինքնիրեն կրկէս մը կազմաւորել, վասնզի բոլոր այդ օրիորդները գիտէին մարմնամարզ և աքանչելի կերպիւ կը խաղային +ջօէէրէ և ֆէ ԲէՒԷ։ Բէթէրման ընտանիքը կարող էր առանձին պանդուկ մը դարձնել, կամ կարի արհեստանոց մը կառավարել։ Բէթէրման ընտանիքը կարող էր առանձին նուագահանդէսներ տալ և կարող էր Համալսարան մը հիմնել։

* * *

Դեռ չխօսեցայ ձեզ Տիկին Բէթէրմանի վրայ, այնքան քիչ տղմուկ կը հանէր ու քիչ տեղ կը բռնէր տան մէջ այս վսիտ, փոքր ու անշնչան կինն։ Եւ սակայն նա ինքն էր որ աշխարհ բերած էր այդ ճոխորուն պարարտ թռչնոց փայլուն ձագերուն։ Երբ դասախօսութեանց կը տանէր իւր ինն աղջիկներն և խորշմեալ սեւուկ դէմքով կը հետեւէր անոնց, մարդու մտքէ չէր կրնար երբէք անցնիլ թէ այդ սիրասուն աղջիկանց մայրն էր այդ դեղնած պառաւն՝ փոքրիկ վարժուհւոյ մը դէմքով որ դժբաղդութիւններ ունեցած է։

Այսու հանդերձ, այս աննշան և բաղմաբեղուն կինը մեծ հմտարար կը վայելէր բողոքական հասարակութեան մէջ, վասնզի քոյրն էր Ակրիբա Ֆիւրջօ քարոզչին, որ բողոքական եկեղեցւոյ փառքերէն մին էր, և օրթոդոքս-ազատական մի և մեծ սուրբի մը համբաւոյն հետ, թողած էր նաև «Բողոքականութեան Պատմութիւն» մը տասն և ութ հատոր, նաև քարոզներու հաւաքածոյ մը, և հարիւրի չափ հակապապական տետրակներ որք կը ճառէին բանականութեան և հաւատոյ, Յեղափոխութեան և Եկեղեցւոյ, քրիստոնէութեան և ազատականութեան միութեանց վրայ։

Տիկին Բէթէրման ամէն վայրկեան կը խօսէր իւր մեծանուն եղբօր վրայ և միշտ «մեր բարի Ակրիբան» կը կոչէր զայն։ Պ. Բէթէրման՝ նուազ ընտանի՝ կը կոչէր զայն «մեր սուրբը»։

Ոչինչ այնքան զուարթ էր քան Բէթէրման ընտանիքը։ Այդ աղջիկները դիտնալով հանդերձ չատ մը լեզուներ, բնագիտութիւն և թուագիտութիւն, և հասատատպէս հաւատալով թէ Զուիցերիացին Թօմփէր դարուս ամենէն հանճարեղ դրաբէտներէն մին է, պահած էին միշտ աքանչելի զուարթութիւն մը։

Շաբաթը մէկ անգամ թէյի կը հրաւիրէին իրենց բարեկամները։ Կը նուագէին, ասանաւոր ու արձակ գրուածներ կը կարդային և կը խաղային անմեղ խաղեր։

Երիտասարդներ կուգային այս գուսանութեանց, ի մէջ այլոց տոքթոր Օթօ ՌօզենՇուիկ, սիրուն երիտասարդ մը, դիտուն այնպէս որպէս են այն կողմի մարդիկ, այլ նրբամիտ և քաղցրախօս, և սակաւ ինչ երազուն։ Այլ բաղուկն էր Լիայի եւ այն խաղերու մէջ յորս երկուքի կը բաժնուէին, եթէ Լիա հրամայէր մէկ խմբին, ինքն ալ միւսին գլուխը կ'անցնէր։ Շատ հոգ կը տանէր Լիայի վրայ, ամէն բանի վրայ կը խօսէր անոր հետ եւ «Օրիորդ Խելը» կ'անուանէր զնա, մինչ ընդհակառակն կը կեղծէր մանկան տեղ դնել նորա միւս քոյրերն, Նոյեմին ալ մէջը, յիսնոր աղջիկ մը որ հաւատալով Օթօի կատակներուն, չփնացած մանկան ձեւեր կ'առնուր անոր առջեւ։

Գեղանին Լիա սկսաւ բոլոր սրտովը սիրել զՕթօ։ Երբ դաշնակի առջեւ կ'անցնէր, Օթօի ուղղեալ էին իւր «ֆանֆներ և դաշնակին խոր ձայնին կը յայտնէր անոր ինչ որ չպիտի համարձակէր բառերով բացատրել։

Այն օրն երբ Օթօի հայրն հագուած սգուած ու ճերմակ փողպատով եկաւ «Պ. և Տիկին Բէթէրմանէ մասնաւոր տեսակցութեան մը պատիւ խնդրելու», Լիա ուրախութեան դող մ'ունեցաւ և վստահութեամբ սպասեց այցելութեան վախճանին։ Եւ Օթօի հայրը մեկնելուն պէս,

—Հաւանեցա՞ր, սիրելի հայրս, դուչեց հարցը վրայ երթալով։

—Ուրեմն դու առաջուց գիտէի՞ր, պատասխանեց Պ. Բէթէրման։ Մայրդ և ես ի սկզբան կարծեցինք թէ քեզի համար եկած է։

—Եւ ելեր Նոյեմիի ձեռքը կը խնդրէ իւր որդւոյն համ

սայի առենաբանից ամենէն պերճախօսը, ամենէն սրտայոյզ, որ իւր նկարէն ու ներդաշնակ լեզուին բոլոր փոփոխուն ածականներն ու հսկայական հակադրութեանց անսպառ հանքերը կը թափէր Վոլդեռի ծիծաղկոտ և հեգնոտ գլխուն վրայ։ Հիւկօ արդապէս յիշեց Վոլդեռի կատարած դերն, և վերջացուց պերճիմաստ վերջաբանութեամբ մը, որ խանդով ու խինդով լցուց սրահը։

1878 յունիսին Բարիզի մէջ դումարեցաւ «Միջազգային Դրական Ժողովը»։ Վիքտոր Հիւկօ նախագահեց, և այս առիթիւ արտասանած բանախօսութիւնն հիմնագիր ընդունեցաւ ժողովոյն աշխատանց։ Վիքտոր Հիւկօ շատ նշանաւոր եղած էր միութեան կազմելու գաղափարի գրական մարմնոյ ու մարդոց միջև։ Զայս օգտակար կը համարէր թէ գրականութեան յառաջդիմութեան համար և թէ գրագիտաց նիւթական բարեկեցութեան համար։ Վիքտոր Հիւկօ այն հեղինակներէ էր որոց նիւթական շահերը շատ վնասուած են մատենագրական իրաւանց անորոշ մնալուն պատճառաւ։ Վիքտոր Հիւկօ մեծ բաժին մ'ունեցաւ այս խնդրոյ կարգադրման մէջ, և գաղափարին երկրաց մատենագիրք առաւելապէս իրեն պարտական են այն մասնակի ապահովութիւն զոր այժմ կը վայելեն իրենց հեղինակութեան իրաւանց նկատմամբ։

1878 օգոստոսին, Բարիզի մէջ դումարեցաւ Գործաւորաց մեծ ժողով մը, ի նպաստ «Միջազգային Իրաւարարութեան», որով պատերազմի պէտք չը պիտի մնայ։ Հիւկօ, թէեւ չկրցաւ ներկայ գտնուիլ, նամակ մը ղրկեց, հաւանելով ժողովոյն նպատակին։ «Դեռ «բազմոյն տարագոյն ձեղ հետ է, գրեց։ «Ինչ որ կը գործուի, մինչեւ իսկ ընդ«դէմ ձեզ, կը ծառայէ ձեր դատին։ «Շարունակեցէք քայլել, գործել և «խորհիլ։ Միակ ժողովուրդ մ'Է.ք «դուք։ Եւրոպա և դուք միակ բանի «մը պէտք ունիք, Խաղաղութեան։»

1879 փետր. ին Դեբատեն Գրնոբլեան անուամբ նոր բանաստեղծութիւն մը հրատարակելով, Վիքտոր Հիւկօ իւր մեհանձնութեան, ներողամիտ ազատականութեան և անսահման գթասիրութեան նոր փորձ մը տուաւ։

1880 փետր. 25ին, Բանաստեղծին 78 տարեդարձն էր և իւր ամենէն գեղեցիկ և ամենէն հմտաւաւոր գործոց միոյն, Էրնանիի 50 դ տարեդարձն։ Այս առիթիւ Էրնանի մեծ պատրաստութեամբ և անձնական շքով ներկայացուեցաւ ի Բուվիտի—Ֆրանսէզ։ Թատերգութիւնէն յետոյ, հանդիսապէս կարգացուեցաւ Պ. Ֆրանսուա Բուիէ երեւելի բանաստեղծին մէկ գեղեցիկ բերթուածը Վիքտոր Հիւկոյի վրայ, յորում կ'ըսէր տիեզերահռչակ Վարպետին համար, «Կենդանւոյն մնաս Անմահութեան մէջ»։ Ապա Էրնանիի հեղինակին կիսարձանը պսակելու արարողութիւնը կատարեցաւ ժողովրդական հանդիսաւոր նշանաց անկարգութիւնի տեսարանի մը մէջ։

ԱՅԺՄ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԹՂԹԱԲԵՐԻՆ

Այս առաւօտեան թղթաբերով առնուած եւրոպական լրագրեր կը բերին Վիքտոր Հիւկոյի յուղարկաւորութեան ընդարձակ նկարագրութիւնն։ Այս հանդիսի վերայ խօսելով, Թայմս, «Տանն և իններորդ դարն աւելի մեծ տեսարանի մը հանդիսատես չէր եղած» կ'ըսէ։ «Ամբողջ ազգ մը հետեւեցաւ իւր դագաղին», կը գրէ Թան։ Այս խօսքերէ կարելի է գուշակել անցեալ երկուշաբթի առաւօտ հանդիսին մեծութիւնն։ Ցաւենք թէ այս հանդէս իւր մեծութեան հաւասար բարեկարգութեամբ կատարուած է։ Մանրամասն նկարագրութիւնը կ'երեւի մեր վաղուան թերթով։

— Վիկէր Կպոսեր առողջական վիճակը ներկային հնար մահացութիւն չի պատճառեր այլ եւս։

— Առտրոյ բոլոնական մասին մէջ, ի Կալիֆա, բոլոնցի ընտրելիք ամենուրեք յաղթանակ տարին։ Աղդայնութեան սկզբունքը ներկայացնող ընտրելիք ապաքէն ուրիշ նահանգաց մէջ աղընտրեցան, և ամեն ինչ դերմանացնել պահանջող Գերմանք յաղթուեցան Վիէննայի մէջ խակ, ուր 12 ատեռներէն 4ը կորուսին։

— Բարիզի Հասարակապետք չհամաձայնեցան իրենց կարմիր դրօշները ցոյց տալ Վիքտոր Հիւկոյի յուղարկաւորութեան թափորին մէջ։

— Սըր Բէդէր Լըմսդէն Կ. Գոլիս դեսպանած մէջոցին, Թայմսի Թղթակցին հետ տեսակցելով, կարծիք յայտներ է թէ, Ռուսիա շատ չանցած պիտի վերադառնայ ամրանեան խնդիրն, և թէ իւր նպատակն էր, Հնդկաստանի մօտենալով, Անգլիոյ տալոր մի դիտին ապառնալ և այսուհետեւ զՄեծն Բրիտանիան, որպէս զի ինք, Ռուսիա, իհարկին գործողութեան ազատութիւն վայելէ հարաւային–արեւելեան Եւրոպայի կողմն։ Սըր Լըմսդէն գժգոհ կ'երեւի այն զլուծմերէ զորս անգլ. նախարարութիւնն բրած է Ռուսիոյ։

— Սըր Լըմսդէնի կողմէ Թայմսի Թղթակցին յայտնուած կարծիքը թէ անգլօ–ռուս խնդիրը տեւական կերպիւ չէ փակեալ, յանախ ցնոր արժէքուղիներու գնոց անկում պատճառեց ի Պերլին։

— Անգլ. կառավարութիւնը Կպոսրոսի կառավարութեան նուիրեց՝ տեղական պիտոյից գործածուելու համար՝ Սուարին–Պերպերի թիղեալ երկաթուղւոյն չինուածանիւթոց մի մասը։

25ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Սահմանադրութեան 25րդ Տարեդարձն, որ տեղի ունեցաւ երէկ Ազգ. Հիւանդանոցի պարտէզին մէջ, իւր փայլով ու շքեղութեամբ գերազանցեց նախորդ տարուան հանդէսներն։

Հիւանդանոցն ու պարտէզը ծանօթական երեւոյթ մ'ըզգեցած էին։ Ամենուրեք կանաչ, ամենուրեք դրօշակ, ամենուրեք զարդարուն սիւներ։ Պարտէզին ճակատը, Վեհ. Սուլթանին կենդանագրոյն դէմ առ դէմ, ոսկեզէն տառերով գրուած էր. «Կեցցէ՛ Ազգ. Սահմանադրութիւն»։ Ճաշի սեղանին առջեւ, սիւներու վրայ, կը գտնուէր սա արձանագրութիւնը. «Կեցցէ՛ Տ. Յարութիւն Սրբազան»։ Համանման արձանագրութիւնք կային Պարտիզին մէջ։

Բազմութիւնն առաւօտուն կանուխ կ'սկսէր հանիլ ու լցնել հանդիսավայրն։ Կարգադիր Յանձնախմբին կողմէ վարձեալ շոգենաւն, Պէշիկտէրէէն մեկնելով և նշանակեալ նաւահանգիստներն հանդիպելով, բաւական թուով ազգայիններ բերած էր յԵէտիգուլէ։

Ս. Փրկչի եկեղեցւոյն մէջ, պատարագեց Դեր. Իզմիրլեան Սրբազան։ Անհուն ամբոխ մը, եկեղեցւոյն ներսն ու դուրսը կանգնած, լռութեամբ կ'ունկընդրէր եկեղեցական պաշտամանց։ Յաւարտ եկեղեցւոյն, Դեր. Իզմիրլեան Սրբազան, զգեստաւորեալ և գպիրներէ առաջնորդեալ, գնաց եկեղեցւոյ քովի հրապարակն, Անպաշտպան Աղջկանց Պատսպարանին դրան առջեւ, և անդ, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան, խօսեցաւ յստակ ու հնչուն ձայնով հետեւեալ քարոզը.

Հայոց ժողովուրդ,

Այս քանանեհինգերորդ տարեդարձին առթիւ ողջոյն և սէր ձեզ։

Այսօր օր մ'է, յորում հայ ժողովուրդը բերկրապատար խնդութեամբ լցուած, կը ծանչ յիշատակն այն օրուան, ուր ասկէց քանանեհինգ տարի առաջ, ազգին վարչական կենաց կանոնաւորութիւնն և ազգին ձայնը ներկայացնող մարմնոյ հաստատուեցան, և ուր ազգն, չորս հարիւր տարիներ տարտամու տարուբերք կեանքով մ'ապրելէ յետոյ, սահմանաւորեցաւ, շնորհիւ իշխանութեան մը որ ժողովրդէն բղխած իրաւանց վրայ հիմնեալ էր։

Այսօր, ձեռք ձեռքի տուած, շնորհաւոր տարեդարձ կը դոչենք Ազգ. Սահմանադրութեան։ Հայոց ժողովուրդ, պահենք զայն, պահենք հաստատուն։ Ակնածեցէք և խոնարհեցէք անոր առաջ, ուխտեցէք թէ Հայոց ժողովուրդը գիտէ պահել իրենց տրուած շնորհներն ու վայելքները։

Երբ այս ազգային յարկին տակ կը ծանենք Ազգ. սահմանադրութեան տարեդարձը, չենք կարող մոռնալ այն բարերարներն որք աշխատած են այս յարկին հաստատման եւ պահպանման։ Ուստի օրհնեալ լինի յաւիտեան անոնց յիշատակը, օրհնեալ լինին Պէշեան ամիրայի, օրհնեալ լինին Պոլսոյ պէյ Տատեանի, օրհնեալ լինին Պալեան Կարապետ Պէյի յիշատակները։

Օրհնեալ եւ բոլոր Հայոց ժողովուրդն։

Օրհնեալ եւ մանաւանդ խնամատարութիւնն որոյ անսահման հոգն ու խնամքն ամենքդ կը տեսնէք։ Աստուած վարձահատոյց լինի ամենուն։

Այս ազգային հանդէսը կը ծանենք Օսմ. մեծազոր կայսրութեան մէջ պարզուած ինքնավարութեան շնորհիւ։ Օրհնենք ուրեմն եւ ազատենք Աստուծոյ որ մեր Օգոստոսազարդ կայսրն անսասան պահէ իւր Գահին վրայ եւ պահէ երկար տարիներ։ Մաղթենք նաեւ կար և զօրութիւն իւր ըստ սահմ Նախարարաց որք, իմաստութեան զէնք ձեռք առած, կ'ուսանողներն զերկիրն ի բարին եւ յօգտակարն։ Ազօթենք նաեւ Սպիտակ փաշայի համար։ Աստուած տայ նմա իմաստութիւն, կորով հոգւոյ, լայն մտաց, որով կարենայ իմանալ ժողովրդեան պէտքերն եւ տնօրինել։

Ազօթեցէք նաեւ, Հայոց ժողովուրդ, որ երկինք տնտասան պահեն զՀայաստանեայց եկեղեցին, եւ նոա կարենայ, ինչպէս մինչեւ ցարդ, իրր մայր դիմադրել ամեն փորձանաց։ Ուստի դոչենք նաեւ օրհնեալ լիցի Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին։

Ժողովուրդը որբաբուղխ ակներով կ'ընդունէր այս բոլոր բարեմաղթութիւնները։

Բազմութիւնը տակաւ առ տակաւ կ'աւելնար։ Շատեր կ'երթային հանդիսատեսնալ պարտէզին հիմնատուն ծառերուն տակ։ Իսկ այլք, մանաւանդ բազմաթիւ գեղացիներ, կ'երթային Հիւանդանոցին ետեւն, ընդարձակ դաշտավայրն որ ճիշդ ոտնափաճառի կերպարանք առացած էր։

Ժամը չորսն էր, և հանդիսականք նստած էին ի տեղան, երբ Ս. Պատրիարք Հայրը ներս մտաւ Իզմիրլեան Սրբազանի և բազմաթիւ վարդապետաց հետ. Ժողովուրդն յոտին ընդունեց զնոսա։ Նոյն պահուն նուագածուաց խումբն սկսաւ նուագել, Որբանոցի աշակերտաց ձայնակցութեամբ, ազգային երգ մը նուիրեալ Ս. Պատրիարք Հօր։ Բազմականք ծափահարութեամբ պատասխանեցին։

Քիչ մը յետոյ, Ս. Պատրիարք Հայրն բաժակ առաջարկեց Վեհ. Սուլթանին կենաց։ Ապա, իրարու ետեւէ բաժակները չպարունակեցան. Իզմիրլեան Սրբազան բաժակ առաջարկեց Ս. Պատրիարք Հօր, գոչելով «Կեցցէ՛ Վեհապետեան Սրբազան»։ Ազգային ժողովոյ Ատենապետ Տիգրան էֆ. Եուսուֆեան բաժակ առաջարկեց Հիւանդանոցի հիմնադրաց՝ Պէշճեանի, Պալեանի, Տատեանի։ Դուրգէն էֆէնտի բաժակ առաջարկեց Սահմանադրութեան հիմնադրաց՝ Օտեանի, Ռուսինեանի, Աղաթօնի, ի մեծարան դիւցազնական անոնց որք ոչ եւ են և՝ յարեւշատութիւն անոնց որք կ'ապրին տակաւին։ Մէլիքեան էֆէնտի՝ բաժակ առաջարկեց Հիւանդանոցի խնամակալութեան անդամոց, Յակոբեան, Կիւմիւշկիրատեան, Էսատեան, Կիւլպէնկեան էֆէնտիներու։ Ժողովուրդն որոտագին ծափահարութիւններով կ'ընդունէր բոլոր այս բարեմաղթութիւնները։ Նուագածուաց խումբը, միշտ որբանոցի աշակերտաց ձայնակցութեամբ, կը նուագէր ազգային երգեր։

Նոյն պահուն, Պ. Դալուստ Սուքիասեան, Որբանոցի սանուց կողմէ, իւր ընկերաց մէջտեղ բարձրանալով, բարձր ձայնիւ փոքրիկ ճառ մը խօսեցաւ, յորում իւր երախտագիտական բուռն զգացումներն յայտնեց Սրբազան Պատրիարք Հօր, որ իւր ներկայութեամբ փայլ տուած էր հանդէսին։ Ապա, գոչեց. «Կեցցէ՛ Օսմանեան հզօր պետութիւն, կեցցէ՛ Ազգն որոյ շնորհները կը վայելենք, կեցցե՛ն սատարք որք կ'օգնեն և կեցցէ՛ վերջապէս մեր ազնիւ թնամակալութիւնը»։

Այնուհետեւ Իզմիրլեան Սրբազան բաժակ առաջարկեց Կարգադիր Մասնախմբին ի պատիւ։ Ապա Ս. Պատրիարք Հայրը սեղանն օրհնելով, հանդիսականքն կամաց առ կամաց ելան։ Մէլիքեան էֆէնտի շնորհակալութիւն յայտնեց հանդիսականաց որք իրենց ներկայութեամբ պատուեցին հանդէսն և պակեցին Կարգադիր Յանձնախմբին ջանքն ու աշխատութիւնը։

Սեղանէն հեռանալ յետոյ, ժողովուրդը լցուեցաւ պարտէզն, մինչ Ս. Պատրիարքն և եկեղեցական Հայրք՝ քիչ մը հանգիստ առնելու համար՝ Հոգաբարձութեան սրահն եկան։

Բազմութիւնը լցուցած էր պարտէզը։ Կային նաեւ շատեր որք կերթային այցելել յիմարանոցն։ Ցիմարներն, իրենց դակիսոր ու վատ այաներով, սպիտակ գլխակով, անեղծարձաներով, արտայայտութիւնէ զուրկ դէմքով, գլուխնին պատուհաններն դարս երկնցուցած, ապշութեամբ կը դիտէին ժողովուրդն, թերեւս հարցնելով իրենք իրենց թէ առ ինչ այսքան ժողովուրդ, առ ի՞նչ այսքան ազմուկ։

Ժամ հինգուկէսին միջոցները Ս. Պատրիարք Հայրը ներս մտաւ պարտեղն և իւր ուղեկիցներով գնաց նրատիլ գալարաղարդ բազմոցի մը վրայ որ յատկապէս պատրաստուած էր։ Քիչ յետոյ, ոտք ելնելով, Ս. Պատրիարք Հայրը սրտագին բարեմաղթութիւններ որոյ շնորհիւ ազգը կը վայելէ իւր Սահմանադրութեան տարեդարձը կատարելու իրաւունքն, ազօթեց երկնից որ երկար կեանք պարգեւէ Մեր առատագութ Կայսեր, մաղթեց երջանկութիւն Հայ ազգին, գոչելով «Կեցցէ՛ Հայ Ազգն» և ազաչեց որ Աստուած հոգեւոր և մարմնաւոր ուրախութեամբ լցուսցէ զամենեսին։ Ժողովուրդն, ուրատագին ծափահարութեամբ պատասխանեցին։

Ուրախալի էր տեսնել թէ Կարգադիր Յանձնախմբին այս տարի ստեղի ընդարձակ միջոցներ ձեռք առած էր որպէս զի ժողովուրդը չնեղուի սրեւուն կիզիչ ճառագայթներէն։ Ասոր համար է որ, ծառերուն տակ, շատերուն համար անկարելի էր տեղ գտնել, այնքան շատ էր բազմութիւնն։

Այսպէս հանդէսը շարունակեցաւ մինչեւ երեկոյ։ Անհնար է ատ երեւակայել այն բազմութիւնն, որ ամեն տարիներէ աւելի, կը լնուր պարտէզն և Հիւանդանոցի շրջակայքը։

Ժամ տասնին, Եէտի–Գուլէի ծովեզերքն կը մեկնէր Կարգադիր Յանձնախմբին կողմէ վարձեալ շոգենաւն, վերադարձնելով ուղեւորներն Վատորի գիւղերը։ Ցտկաւ առ տակաւ կ'սկսէին մեկնիլ նաեւ հանդիսականք։

Ի մի բան, հանդէսն եղաւ շքեղ ու փառաւոր, և այս մասին չենք կրնար, ի դիմաց ամբողջ հասարակութեան, մեր շնորհակալութիւնը չյայտնել Կարգադիր Յանձնախմբին և Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան անդամոց, որք, անձնուիրաբար աշխատելով, ո՛ և է ջանք չէին խնայած։

Ընդհանուր զուտ հասոյթն եղած է աւելի քան 200 ոսկի։ Մասնուած են կերակրոյ 600 տոմսակներ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունուար Ամին. Պատրիարքն այս շաբաթ օր ժամը 8ին մեր Ազգ. Պատրիարքարանն եկաւ, ընկերակցութեամբ երկու Մեծարգոյնաց, թուրքերէնի առաջին քարտուղարին և սարկաւագաց։

Մեր եկեղեցականներէն ներկայ էին Դեր. Իզմիրլեան, Դերձակեան և Դիմաքսեան եպիսկոպոսունք եւ տասնի չափ վարդապետք եւ քահանայք, որք ընկերակցութեամբ Պատրիարքական փոխանորդ Հօր դիմաւորեցին զՍ. Յովակիմ Դ. Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն ընդունելութեան մեծ դահլիճին դրան առջեւ ընդունեց զն Սրբազնութիւնն, զոր բաղձացուց իւր աթոռին վրայ։

Յունուար Ամեն. Պատրիարքք շնորհաւորեց Ամեն. Յարութիւն Սրբազանի Պատրիարքական պաշտօնը և ներողութիւն խնդրեց որ իւր ծանուցեալ տկարութեանը պատճառաւ յապաղած էր այցելութիւնը։

Մեր Ս. Պատրիարք Հայրը շնորհակալութիւն յայտնեց և ապա երկու եկեղեցեաց վրայ խօսակցեցան իւր մէկ ժամ. յետ օրոյ Տ. Յովակիմ Պատրիարք հրաժեշտ առնելով թափորով Մայր Եկեղեցի իջաւ, ուր երգեցիկ դպիրք առանձնորդեցին զնա դէպի սեղանն։ Ն. Սրբազնութիւնն աղօթեց անդ, օրհնեց ժողովուրդն, և նոյն թափորով մինչեւ եկեղեցւոյ դուռը գալով, Դեր. Փոխ. Հօր միջոցաւ շնորհակալութիւն մատուցանելէ յետոյ առ մեր Ս. Պատրիարքն, իւր ուղեկիցաց հետ մեկնեցաւ կառօք։

Մայր Եկեղեցւոյ մէջ և Պատրիարքարանի շուրջը խուռն բազմութիւն համախմբուած, կ'ողջունէր զՏ. Յովակիմ Պատրիարք։

Ինչպէս որ կանխաւ ծանուցած էինք, առտանին գեսպան Ղանմ. Պ. Նէլիտովի շաբաթի օրն այցելութեան եկաւ ի Պատրիարքարան եւ շնորհաւորեց Ամեն. Ս. Պատրիարքի բարձր պաշտօնն։ Ղանմ. Դեսպանն արժանավայել մեծարանօք ընդունուեցաւ Ն. Սրբազնութենէն։

Տիվոլոյ մեզ կը գրեն թէ մայիս 13ին Տիվոլիի ազգայինք շքեղ հացկերոյթի մը տուին ի պատիւ Արժ. Մկրտեան Տ. Հօր, Մաքարիի վերոյ այգւոյն մէջ։ Հացկերոյթին ներկայ էին Տիվոլիի Հայոց առաջնակարգ դասուն պատկանող բազմաթիւ ազգայիններ։ Բաժակներ առաջարկուած են Վեհ. Կայսեր կենաց, հանգուցեալ Դէորգ Կոմսոյկոսի յիշատակին, նորընտիր կոմսոյկոս Ամեն. Տ. Մելքիսեդեկ Ս. Արքեպիսկոպոսի կենաց, Ամեն Խրիմեան Ս. Հայրիկի կենաց, հանգուցեալ Պատրիարք Ներսէս Սրբազանի յիշատակին, և ի վերջոյ Արժ. Տ. Մկրտեան Հօր կենաց։ Ջերմագին ծափահարուած են նորընտիր Կաթողիկոսին և Խրիմեան Հայրիկին կենաց առաջարկեալ բաժակները։ Մանաւանդ այս վերջին բաժակի առաջարկուած պահուն բոլոր ներկայք յոտն կանգնած, գնացած են մի առ մի համբուրել Արժ. Տ. Մկրտեան Հօր ձեռքը։

Տիվոլիոյ Առաջնորդ Դեր. Սեդրակեան Սրբազան հրաւիրուած էր, բայց հիւրերը ուշնալով, չէր կրցած ներկայ գտնուիլ։ Այս հիւրերն էին Էջմիածնայ Ընարսական ժողովոյն ծանօթ «Մակարեան» անդամները, Թագեոս Սրբազան և Պարգեւանց Սրբազան՝ որք Տիվոլիս կը գտնուէին՝ Կանոնական Կառավարչապետին մասուցանելու քնարութեան տեղեկագիրը։ Դիտուած է որ այս երկու Սրբազանք չէին հրաւիրուած վերոյիշեալ հացկերոյթին, իրենց ծանուցեալ Մայրաքաղաքն կուսակցական ըղձալանց պատճառաւ։

Այս աւուր թուրք լրագիրք բաւական մանրամասնութիւններով նկարագրած են Ազգ. Սահմանադրութեան տարեդարձի երեկի հանդէսն։

Պալատէն քանի մ'ազդանոց ստորագրութեամբ մեզ ուղղեալ նամակ մը գոհութեամբ կը յիշատակէ թէ Տ. Դէորգ վարդապետ Իսթիւճեան և Բարսեղ Սեպուհ էֆէնտի՝ որք Ազգ. Վարչութեան կողմէ անդ զրկուած էին թաղեցուց միջև ժամանակէ մ'ի վերծագած խնդիրը կարգադրելու համար, արդարութեամբ և անկողմնակալութեամբ կատարեր են իրենց պաշտօնն, և ապա Թագական Խորհրդոյ ընտրութիւն կատարել տուեր են ամենայն օրինաւորութեամբ։

Ստորագրեալք այս առթիւ ջերմ շնորհակալութիւն կը յայտնեն առ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութիւնն, առ Տ. Դէորգ վարդապետ Իսթիւճեան և առ Բարսեղ էֆէնտի, իրենց գովելի հոգածութեան համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս աւուր թուրք լրագրաց պաշտօնական բաժնին մէջ գոհութեամբ կը կարդանք թէ Վեհ. Սուլթանը բարեհաճած է Միւթէսարիֆի աստիճան շնորհել Օսմ. Կայս. Պանքայի թարգմանութեան դիւանի պետ Սրվաճեան Կարապետ էֆէնտիին՝ որ, ինչպէս յայտնի է, լրագրոյս Վարչական Խորհրդոյ Ատենապետն է։

Հանրօգուտ շինութեանց Յանձնաժողովոյ անդամ անուանեցաւ Լոնտրայի օսմանեան դեսպան Միւնիրիւս փաշայի որդին Սթէֆանաքի պէյ, որ մայրաքաղաքս կը գտնուի։

Սալիսէի աստիճան տուաւ Օսմ. Կայս. Պանքայի Պրուսայի ճիւղի դերտնօրէն Բարթալի էֆէնտիին։

Բարձր. Մեծ–Եպարքոսը շաբաթ օրն իրիկուան դէմ այցելեց լեզուագիտական նորաշէն վարժարանն որ այժմ պէտք եղած կարգադրութիւններով կը կատարուի։

Շուէյտ–Նորվեկիոյ Ոսկար Բ. Թագաւորն յատուկ հեռագրով շնորհաւորած է Վեհ. Սուլթանի ծննդեան տարեդարձն։

Ռուսական դեսպան Պ. Նէլիտովի շաբաթ օրը Բ. Դուռն երթալով, տասակցեցաւ Բարձր. Մեծ–Եպարքոսին և արտաքին գործոց Նախարար Ասիմ փաշայի հետ։

Նոյնպէս անգլիական և գերմանական դեսպանատանց առաջին թարգմանք տեսակցեցան նոյն օրը խորհրդական Ֆաքրի պէյի հետ։

Հօգարթ փաշա որ ժամանակէ մ'ի վեր Անգլիա կը գտնուի, ծովային Նախարարութենէն հրաման ստացած է Կ. Պոլիս վերադառնալու եւ հաւանաբար հինգշաբթի կը հանի ասա։

Պուլգարիոյ գործակատարը նախընթաց օրը Բ. Դուռն երթալով, երկար տեսակցութիւն մ'ունեցաւ արտաքին գործոց Նախարար Ասիմ փաշայի հետ, երկաթուղեաց միացման խնդրոյն առթիւ։

Բացի այն դատակցական հեռագրէն զոր Կրէտէի ընդհանուր ժողովոյ քրիստոնեայ Երեսփոխանք ուղղած են Հիւկոյի ընտանեաց, Հանեպայի յոյն երիտասարդութիւնն ևս հետեւեալ հեռագիրն ուղղած է առ նախագահն Հանրապետութեան։

«Կրէտէի երիտասարդութիւնը կը մասնակցի այն ազգն զոր կը կրէ Ֆրանսական ժողովուրդն, մեծ ազատական եւ ազատասիրաբաղաքացի Վիքտոր Հիւկոյի մահուան առթիւ»։

Թէհրանի աւստրիական դեսպան Պ. Բոժէ՝ որոյ անտի մէկինիլը ծանուցած էինք յառաջագոյն, Տրապիզոն հասած է ընտանեօք, և անտի պիտի մեկնէր շաբաթ օրը մայրաքաղաքս գալու համար։

Միլանի մէջ հրատարակեալ Կաֆէ Մէ–ֆիֆէ եւ ի Փարիզ հրատարակեալ Սը Մէ–ֆիֆէ անուն թերթերն հետեւեալ լուրը կը հրատարակեն։

Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ, երաժշտութեան դպրոց մը պիտի հաստատուի ի Կ. Պոլիս եւ անոր տնօրինութիւնը պիտի յանձնուի դաշնակահար Տեվիէթ էֆէնտիի որ իւր ուսումն աւարտեց մեծարս Վիէննայի մէջ»։

Բէյրութի Ընկերութեան տնօրէն Պ. Լէնկի հրաժարականը թէեւ ընդունուած է արդէն, սակայն Պ. Լէնկ պիտի շարունակէ իւր պաշտօնը մինչեւ ներկայ տարւոյ վերջն և այդ թուականին գործէ պիտի քաշուի վերջնապէս։

Աւստրական Սենեկի պաշտօնական լրագրոյն յունիսի ամսաթիւն, որ հրատարակեցաւ այսօր, կը ծանուցանէ թէ նախարարաց խորհրդոյ երկրական Յանձնաժողովոյ առաջարկութեամբ, Բ. Դուռը խնդրեր է Երմանական նախարարութենէն որ Թուրքիոյ երեքուն պարտաց ճիշդ գումարն յայտնէ իրեն։

Սակայն, կը յարէ յիշեալ լրագիրը, տակաւին ո՛ր և է որոշում չէ տրուած «ՀՀՀ»ներու եւ Խոմ ՀՀոյի տոկոսաց իմացման մասին։

Ռուսական դեսպանատան խորհրդական Պ. Օնու վերադարձաւ Բեգրըսպուրկէն։

Սամսոն նախորդ կուսակալ Ատոսիտէս փաշա մայրաքաղաքս հասաւ շաբաթ առաւօտ։ Նաւահանգստի վերատեսուչ Տիլավէր փաշա Ն. Վսեմութեան բարի գալուստ մաղթելու գնաց մինչեւ շոգենաւ։

Ատոսիտէս փաշա ցամաք ելնելուն, անմիջապէս կայսերական պալատը գընաց և անոր այցելութիւն տուաւ Մեծ Եպարքոսին և նախարարաց ոմանց։

Տիկին Լօրի Պայրքն և Օրիորդ Մալլինարի՝ երկու ծանօթ երգչուհիք իտալական Օբերայի խմբին, ուրբաթ իրիկուն պատիւ ունեցան երգել Եըլտրզի պալատան մէջ, ի ներկայութեան Վեհ. Սուլթանին։

Ն. Կ. Վեհափառութիւնն յոյժ գոհ մնալով, կրկնել տուաւ Օբերայի քանի մը կտորներ և դրամական պարգեւներ բրաւ։

Սամսոնէն առնուած լրոց նայելով, կուսակալ Բարաթէոտորի փաշա կը դիմէ հանելու օրն անմիջապէս իւր պաշտօնի գլուխն անցնելով, յարաբերութեան մտեր է Ընդհանուր ժողովոյ անդամոց և բնակչաց երեւելիներուն հետ։ Նորընտիր կուսակալին և երեսփոխանաց միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ։

Տահաւին ո՛րեւէ որոշում տրուած չէ տեղւոյն յոյն մէտրապոլիտին նկատմամբ՝ որոյ պաշտօնանկութիւնն ևս պահանջուած էր։

Այս շաբաթ գիշեր սոսկալի հրդեհ մը ծագեցաւ Պոլսոյ Ճիպալիի կողմը և բազմաթիւ բնակարանաց թշուառութեան պատճառ եղաւ։

Կրակն եղաւ գիշերուան ժամ մէկ ու կէսի միջոցներն ստաղճագործ խարլամպօ անուն մարդու մը խանութէն, որ կը գտնուէր Բէյճիի գործարանին մօտ, մղկիթի մը ներքեւ։

Եւ որովհետեւ հովը սաստիկ էր, անկարելի եղաւ հրդեհին առաջքն առնուլ՝ որ տեւեց մինչեւ առաւօտ և մոխիր դարձուց 102 տուն, 93 խանութի, խարտճեի, Էրվանդատ և Թիւֆէնքիանէ թաղերու մզկիթներն, Ղ դպրոց, 2 խան և 6 սենեակ պանդխտաց։

Աղետալի տարրը չորս ճիւղերու բաժնուած, կը տարածէր իւր թեւերը Խարտճեի, Եէնիշ–Թուլումպա, Էրվանդատ և Ուն–Գափանի թաղերուն վրայ։

Կ'ըսուի թէ, եթէ ամեն կարելի միջոցներ ձեռք չառնուէին, աւելի աղէտաբեր պիտի լինէր սոյն պատահարն։

Վեհ. Սուլթանը լսելով հրդեհի երկարիլը, բարեհաճեցաւ անմիջապէս բազմաթիւ թիկնապահներ զրկել հրդեհի վայրը, պէտք եղած հրամաններն հաղորդելու ջրանկրաց խմբին, որպէս զի չթերանան ամենայն եռանդեամբ աշխատելու։

Գիշերայն նոյնպէս հրդեհի տեղն եկան ծովային նախարար Հասան փաշա, քաղաքապետ Մաղհար փաշա, ոստիկանութեան նախարար Բեամիլ պէյ և ժամանակաւոր հրամանատարն, և ժամը չորսին Բարձր. Մեծ–Եպարքոս Սայիտ փաշան։

Նորին Կ. Վեհափառութիւնն երէկ առաւօտ իւր Սենեկապետ Օսման պէյն և անձնական քարտուղար Ֆայիզ պէյը զրկելով բարեհաճեցաւ մխիթարել այդ աղէտից զոհ եղող հաղարաւոր թշուառները, նիւթական նպաստներ չընորհելով անոնց։

Երեկ անմիջապէս հանդանակիչ Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որոյ անդամք են վերոյիշեալ Օսման և Ֆայիզ պէյերը, քաղաքապետ Մաղհար փաշա, Էվգաֆի Նախարար Բեամիլ փաշա և ոստիկանութեան նախարար Բեամիլ պէյ։

Ամրած չէնքերուն մէջ կան բաւական թուով փայտաշէն մեծ ապարանքներ։

Արտաքին գործոց Նախարարութեան խորհրդականաց Սենեկի պաշտօնատարներէն Նիքողաքի էֆէնտի՝ Սաֆվ փաշայի հետ մեկնած է ի Կրետէ; կուսակալին անձնական քարտուղարի պաշտօնով։

Ամէնքէն կը ծանուցանեն թէ մայրաքաղաքիս հելլենական ընդհ. հիւպատոս Պ. Միքաէլ յայտարարեր է Իզմիրի ընդհ. հիւպատոս Պ. Բալամիտս։

Հոֆֆէմ կիսմանայ թէ Իզմիրի գաւառին Վալիքի անօրէն Ազիզ էֆէնտի՝ ինչ ինչ վերծմանց պատճառաւ պաշտօնանկ եղած է։

Բժշկական Վարժարանի տեսչու-

թիւն այս օրերս Հանիֆէ հանըմ ա-նուն վկայեալ դայեակ մը ղրկեց ի Կե-սարիա։

Ինչպէս որ արդէն ծանուցած էինք, Գատրգիւղի հակահրէական կռուոյն մէջ ամբաստանեալ անձանց դատն ըս-կսաւ այս հինգշաբթի օր Պոլսոյ ոճ-րադատ ատեանին առջեւ։

Դատարանին կը նախագահէր Վա-սըֆ պէյ և անդամք էին՝ Արիֆ պէյ, Իզզէթ պէյ, Նաչիտ պէյ և Յովհաննէս էֆէնտի, դատաւորք։ Ընդհանուր դա-տախազի աթոռը բազմած էր Վերա-քննիչ ատեանէն Համտի պէյ։

Ամբաստանեալք՝ թուով 74, դա-տարան բերուեցան ոստիկանաց հրս-կողութեամբ և դժուարաւ կարելի ե-ղաւ կեցուցեալ զանոնք իրենց յատ-կացեալ տեղերն։ Այս առաջին անգամն է գրեթէ որ ոճրադատ ատեանն այս-քան բազմաթիւ ամբաստանելոց դա-տով մը կզբաղի։ Ամբաստանելոց մէջ կը գտնուին հինգ կանայք. Ծնացեալք Պոլսեցի կամ գաւառացի Յոյներ և Հայեր են, արհեստաւոր, գիւղական, շրջուն վերելակ, կոչկակար և խա-նութպան։

Ամբաստանելոց պաշտպանութիւնն ստանձնած են փաստաբանք՝ Պ. Մի-թիատ Քարալօքիրոս, Թորոս էֆէնտի Սարաճեան, Օհաննէս էֆէնտի և Բէ-ֆիզ պէյ։ Ունկնդրաց բազմութիւնն այնքան շատ էր, որ դատարանը լե-ցընելէ զատ, մէկ մասն ալ ներքնցք-ները գրաւած էին։ Ամբաստանելոց մէջ աւարիական և հելլէն հպատակներ ալ գտնուելուն, յիշեալ հիւպատոսարանաց թարգմաններն եւս ներկայ էին։ Դա-տարանին կից խուց մը յատկացուած էր վկայից որք 26 հոգի էին, ամենքն ալ հրեայ։ Այդ խուցին դրան առջեւ երկու ոստիկանք կեցած կը հեռա-ցընէին հետաքրքիր բազմութիւնն որ կուզէր վկայները տեսնել։

Ատեանը բացուեցաւ ժամը 6ին,

Նախագահը՝ Վասըֆ պէյ՝ հրաւի-րելով դիւանագրին ամբաստանագիրը կարդալու, պատուիրեց ամբաստանելոց՝ որոց ոմանք եղեռնական և ոմանք պարզ յանցանօք ամբաստանեալ էին, լաւ ուշադրութիւն ընել ամբաստանա-գրոյն։ Մանգամայն յիշեցուց փաս-տաբանաց որ իրենց պաշտպանական ատենախօսութեանց մէջ չշեղին օրի-նաց սահմանէն։

Ամբաստանագրոյն ընթերցումը մէկ ժամէ աւելի տեւեց։ Ապա Նախագա-հը իւրաքանչիւր ամբաստանելոց ա-նունը, մականունը, արհեստը և այլն արձանագրել տալէ յետոյ, սկսաւ հարցաքննութեանց։

Ամբաստանելոց մէկ մասն յայտնե-ցին թէ խռովութեանց ժամանակ ներ-կայ չէին և ոմանք ալ յայտնեցին թէ իբր պարզ հանդիսական ներկայ գըտ-նուած էին ապրիլ 6/18ի ցաւալի դէպ-քերուն։

Այս հարցաքննութիւնը տեւեցին մինչեւ ժամը 10½։

Տիարպէքիրի մէջ գտնուող ճէզրէի Նայիպն որ միանգամայն Նախագատ ատեանի Նախագահն է, իր իրաւասու-թենէն դուրս անձ մը բանտարկած և այս՝ Տիարպէքիրի դատական քննչին կողմէ ստուգուած և հաստատուած լինելով, դատական Նախարարութիւնը պաշտօնապէս արձակեց զդատական քննչին որպէս զի յիշեալ Նախագահը դատաստանի ենթարկէ ծանուցեալ զեղծմանն համար։

Ճէզրէի Մահմէտ հրատարակե-լով զայս լուր, կը խօսանայ դա-տաստանին ելքն հրատարակել ի գի-տութիւն հասարակութեան և ի պահ-պանութիւն օրինաց։

Դատական Նախարարութեան կողմէ հետեւեալ շրջաբերականը ղրկուած է գաւառաց դատական քննիչներուն։

Դատարանաց կազմակերպութեան օրի-նաց 92րդ յօդուածի տրամադրութեան հա-մաձայն դատական քննիչներն իրենց գա-նագանգրեալ գործողութիւններն արձա-նագրելու համար օրատետր մը բանելու և երեք ամիսը մի անգամ դատական նախա-բարութեան տեղեկագիր մը մատուցան-լու սպարտաւոր են։

Քննիչներէն շատերը տեղեկագիր չեն յղեր կամ պաշտօնէից նկատմամբ իրենց յղած գանգատագրոց մէջ պատճառաբանութիւն ցոյց չեն տար, որով դատական պաշտօնէից նկատմամբ քննչաց կողմէ եղած դանգատ-ները բնականաբար նկատողութեան չեն առնուիր։

Սոյն անպատեհութեան առաջքն առնե-լու համար հարկ համարուած է այսու շըր-ջաբերականաւ ազդարարել դատական քն-նչաց որ այսուհետեւ ինչ դիտողութիւն որ ընեն զայն գործնական վերածելու հա-մար պէտք եղած բացատրութիւնները տան և մանաւանդ երբ պաշտօնէից նկատմամբ դանգատներ գրեն, այդ մասին համեմատ գոյացնելու պարագայներն յիշատակեն և բնաւ չանցնին այդ արտօնութեան սահմա-նէն զոր օրէնքը տուած է իրենց (քննչաց)։

8 Նապան 1302,

11 մայիս 1301։

Սամսունի և Սեբաստիոյ միջեւ բա-նող թղթատարութեան չորքոտական սովորական երթեւեկութենէն զատ, երկուշաբթի օրերը թղթատար մ'եւս պիտի մեկնի Սամսունէն, մի մասն պարզ նամակներ տանելու համար ի Սեբաստ-տիա. հետեւաբար նամակատան տես-չութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այդ թղթատարի յանձնուելիք պարզ նա-մակները պէտք է շաբաթ օրերն յանձ-նուին նամակատան։

Վուրլէն կը գրեն Իզմիրի լրագրաց թէ անցեալ շաբաթս կարկուտ տեղացեր է քաղաքին շրջակայքն և Կիւլ-Պաղչէի մէջ, հանքային ջրոյ աղբիւրներուն մօտ։ Կար-կուտի հատիկներն արտասովոր մեծութիւն մ'ունէին։ Երկրին ծերերը կ'ըսեն թէ այս տեսակ պատուհաս մը ոչ տեսած և ոչ լսած էին։ Տան և վեց այծ սպաննուեր և մէկ մարդ վիրաւորուեր է կարկուտէն։ Արտօրայք ու այգիները մեծ վնաս կրեր են, գիւղացիք յուսահատութեան մէջ են և կ'ապասեն որ կայս. կառավարութիւնը գթալով օգնութիւն հասցնէ իրենց։

Մէհմէտ Փէշլիվան հռչակաւոր աւա-զակապետը Քարթալի ոստիկանապետ Նու-րի պէյէն երկու օր հալածուելէ յետոյ, յաջողեցաւ փախչիլ, Տարքճաէն նաւակով Եալովա անցնելով։ Թաշ-Բէչորիւէն եկող ուղեւորք կըհաւատան թէ Մէհմէտ Փէշլիվան որ այն կողմերու ահ ու սարսափն էր, անհե-տացած է եւ հետեւաբար երկու օրէ ի վեր սկսած են Նիկոմիդիա երթեւեկել եւ ի-րենց պիտոյքն հոգալ անվտանգ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՍՈՒՄԵՐ

ԱԺԱՆՍ ՀՈՎԱՍ

Այս առաւօտ

ՀՆՏԱՒԹՏ

Ալէքսանդրիա, 6 յունիս։

Կը հերքուի այն զրոյց թէ Հնտաստ (Թոլէրա) ծագած է յեգիպտոս։

ԱԺԱՆՍ ՐԻՒԹԼԻ

ԻՌԼԱՆՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Լոնտոն, 6 յունիս։

Երեկի Նախարարական խորհրդոյն մէջ ո՛և է որոշում չարուեցաւ Իռլանտայի Ե-զեռնական Օրէնքին Նորոգման վրայ, զոր ստիպմամբ կը պահանջէ Իռլանտայի Փո-խարքայ և Նախարար Լորտ Սբէնսը։ Հե-տեւապէս, Նախարարական տագնապ մը կարելի կը համարուի միւս։

ՍԸՐ ԼԷՄՍՏԷՆ

Լոնտոն, 6 յունիս։

Ռուսոյ-ազգէն սահմանոց անգլ. պատ-ուիրակ Սըր Բէզէր Լամստէն այսօր Լոնտոն հասաւ։ Զէրին Գրոսի երեսփոխանը կոյս-բանին մէջ, աւելի քան 3,000 անձինք ջեր-մապէս ծափահարեցին զնա։

ԳՐԱՄԱՏՈՒ

ՊԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Չորեքշաբթի, 27 Մայիս

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈՂՈՍԱՆԱԿԱՆՈՑ

3 տարիս Լոնտոնի վրայ (պանքայի)	110 7/8
3 » » » (վճարելի)	110 1/2
3 » Բարիզ » (պանքայի)	22 82½
» » » (վճարելի)	22 90

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐՔԵՏԳԹՈՅ

Օսմանեան Քոնսոլիտ

	Դահեկան
Երեկի երեկոյ գոց. (Միաց. D. Սէրի	18 25
Պօրսայի գոցուելէն վերջը »	18 25
Բերայի մէջ ..... »	— —
Առաւօտուն բացուեցաւ »	18 24
Բարձրագոյն գին ..... »	18 24
Նուազագոյն » ..... »	18 24
Կէս օրին	18 24
Փոխառութիւն 1858)	
» 1862) Α. Սէրի Դ. Կ. Ա. Ո.	33 20
» 1860)	
» 1863) Β.	19
» 1872)	
» 1865)	
» 1869) C. »	18 23
» 1873)	

ԻՍԼԻՊԻԷ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ

Երեկ իրիկուն գոցուեցաւ	71 27½
Այս առաւօտ բացուեցաւ. Գ. Կ.	71 20
Կէս օրին	71 20

ԲԱՅԻՆԵՏՈՒԹԻՒՆ

Պօրսէ. Ֆէ. ֆէնէրալ	Գ. Կ.	Անգ. Լիր.	3 14
Բրնտի ֆէնէրալ	» »	Օսմն. »	7 5
Պանք տը Ֆրանս	» »	» »	5
Սօս. Շանտ է վիլէօր. .	» »	» »	3 30
Թրամուէյ	» »	» »	280
Ռումելիի երկաթուղի		Ֆր.	43 —
Օպլիկասիօն տը Բրիօրիթէ		»	—
Բաժնեթուղթ Լաւրիօնի		»	60

Ընթացք դրամոց

Օսմանեան ոսկի	ղրշ. ...	100
20 Ֆրանգնոց	» ...	87 23
Անգլիական ոսկի	» ...	110 46
Բօշ Խրէերիալ	» ...	90 10
Բրիմից	» ...	51 15
Ռուպլի թղթադրամ	» ...	8 87
» արծաթ	» ...	89 30
Ֆիորին	» ...	9
Մէճ. արծ. (տարր.)	» ...	108 1
Վ. ֆունտ	» ...	103
Հինգնոց	» ...	102 35
Մէթալիք	» ...	98 30
Ղընդ	» ...	—
Թղթադրամ	» ...	—

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտոն, 6 յունիս, ժամ 5 վայր. 15 երեկոյ

Անգլ. քոնսոլիտ	99 1/4
Օսմն. » Սէրի Դ. գոցուեցաւ	17
» » » »	16 15/16
» » » Ա.	33 3/4
» » » Բ.	19
» » » Գ.	16 7/8
Օթոման 1871	67
Փոխառութիւն 1877	79 1/2
Պանք Օթոման	12 1/4
Ռուսական փոխառ. 1873	92 1/2
Եգիպտական միացեալ (իսլիֆիէ)	64 1/4
» առանձն. (բրիմիէֆիէ)	85 3/8
Տարբ Սանիթ	64 1/4
Ֆօնտիֆալ (փոխառ. Բօշիլա)	83
Հունգարական պարտութղթ 4%	—
Փոխանակութիւն Բարիզի վրայ	—

Վիեննա, 6 յունիս, ժամ 4 երեկոյ

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	124 65
Օսմանեան երկաթուղի	21 70
Բարիզ, 6 յունիս, ժամ 3 վայր. 45 երեկոյ	
Գրանսական Ռանթ 4½%	109 82½
» » 3 %	81 82½
Օսմանեան քոնսոլիտ Սէրի Դ. բացուեցաւ	17 17½
» » » գոցուեցաւ	17 17½
» » Սէրի Բ.	18 85
» » Գ.	47
Օսմանեան երկաթուղի	43 37½
» Բէֆէրի բաժնեթուղթ	
Պանք Օթոման	559 37½
Գրեքի Լիոնէ	536 25
» Ֆոնսիէ	1360
Բաժնետոմս Լիոնի	1250
Սուէզի ջրանցք	2100
Ռուսական 5% 1877 թ.	99 7/8
Իսպանական Ռանթ	96 90
Եգիպտական միացեալ	323 75
Պղտնիական (արտաքին)	59 1/2
Բրիօրիթէ Թիւրք	390
5% Հելլենական	344 37½
Զէջ Լոնտրայի վրայ	25 21

ՀԱՅ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՆՑ ԱՅԲՈՒԲԵՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ

Վանայ, 12 մայիս

Խոստացեր էի իմ կանխագէպ պատրաս-տած նիւթի վրայ գրել. ներկայումս կը փութամ կատարել զայն։

Դատանի այժմ իմ նիւթին, յորում պա-բապելով մանուկի, որ մարդկային սեռի ամենամեկ, սակայն գաղափարական նախա-տիպն է, հոգեկան կարողութիւնների հետ պէտք է ցոյց տամ թէ զանոնք կրթելու համար մանկավարժութեան մի ջոցներն ո՞ր-չափ բնական են։

Մանուկն իւր թարմ տարիքի նախնական շրջանակների մէջ՝ առաւելապէս կը կազմէ հոգեկան կարողութիւն մը, որի վրայ աւելի քան իւր մարմնի վրայ ուշ կը դարձնէ մանկավարժութիւնը։

Այս ուսումն որ լոկ մանուկի համար սահմանուած ուսումն մ'է, պէտք չէ սակայն անջատ համարել ընտանեկան, ընկերական և կրօնական ընկերութեանց շրջանակներէն, և միակողմանի տեսութիւնով լոկ ուսումնարանական շրջանակի մէջ սահմանափակել։

Մանուկն՝ հետաքրքիր և անխոնջ աշխատաւոր քան ամեն չափահաս մարդ՝ անդուլ գործունէութիւնով և իւր հոգին պարարելու անյագ ցանկութիւնով կը յանդգնի, կը փութայ, անվեհեր կ'ելնէ, կը մտնէ, ընտանեկան, ընկերական, կրօնական և ուսումնարանական ընկերութեանց բոլոր շրջանակներին մէջ միանգամայն, և կը հետաքրքրէ ամեն երեւոյթ, խնամասիրելով մանկավարժութեան ձեռնտուութիւնով առնոց գաղտնիքն, և հետզհետէ կը բաղմապատկէ իւր հոգեկան պաշարը։

Ուրեմն, կը հետեւի թէ, մանուկ-աշակերտի հոգին կատարելապէս գաղափարական մի զանգուած լինելու համար, պէտք է ենթակայենք զայն Մանկավարժութեան յիշեալ չորս շրջանակներին միանգամայն։

Ընկերական շրջանակի մէջ այն մանուկ միայն ծիծաղելի հեղինակութիւն մը ունի, որ ընկերական Մանկավարժութեան համ հոտը առած չէ. այսպէս է նա միւսների համար ալ որոցմէ միակողմանի կրթութիւն առած է։

Արդ, մինչեւ հոս Մանկավարժութեան լայնածաւալ ուսումին վրայ խօսելուս, որին շատ մտադրութիւն չ'ունէին, նպատակն էր ցոյց տալ թէ մանուկի հոգեկան կարողութիւնը՝ մարդկային կարողութեան տիպարն ունենալէ կը դադրի երբ Մանկավարժութեան օրէնքներուն չենթարկենք զայն։

Յատկապէս ընտրած լինելով առանց այրութենական կարգի (այսինքն, առանց կանխաբ լոկ հայ տառերը սորվեցնելու. հայ ընթերցանութիւնն ուսուցանելու նիւթին վրայ խօսիլ ներկայիս մէջ, կը յայտնեմ թէ այս պարագայի մէջ Մանկավարժութիւնը իւր ամենամեծ հեղինակութիւնն ունի, զոր չ'զգար, կամ չ'զգալ կը ձեւացնէ դէմ Տաճկահայաստանի ուսուցիչներէն մեծ մասը։

Թողլով ուրիշ առիթի մը մէջ գրել այս մասին՝ կը դառնամ պարապիլ իմ նիւթին վրայ։

Ի հարկէ ես չ'պիտի կրնամ նորա մանրամասնութիւններին մէջ դեգերիլ, որի մասին ստուար հատորներ և ժամանակ հարկաւոր են, ուստի միայն նորա տարբերական մասերը նշանակելով կը շատանամ։

Ահա թէ ի՞նչպէս։

Նախ՝ փոխանակ այբբենի ցամաք ուսուցման վրայ պարապեցնելու մանուկ-աշակերտի հոգեկան կարողութիւը, որ ատեն իսկայէս անգիտակցական ապչութիւն մը ունենալ կը ցուցնէ նա, պէտք է դասաւանդութեան նիւթ ընտրել այնպիսի առարկայ մը՝ որ իւր բնութիւնով, կազմութիւնով, գոյնով, ձեւով, համով, հոտով, և բոլոր արտաքին յատկութիւններով ծանօթ լինելով իրեն, խլոյն հրապուրէ իւր հոգեկան ընդունակութիւնն, մտքին մէջ զարթեցնէ ընդհանուր համակրանք, և թարմ այտերին վրայ անուշ ժպիտներ, որոնք իւր ներքին խնդութեան արտայայտութիւններ են։

Մանուկ-աշակերտի հոգին այսպէս հրապուրուելով նոյն առարկայի երեւակայական երեւոյթովն՝ մօտաւորապէս հաղորդակցութիւն մը հաստատէ անոր հետ, և անոր պատկերը իւր մէջ կը կերպարանէ։ Հոս մանուկ՝ իւր հոգիին մէջ ընդունելով նոր պաշար մը՝ կը հետաքրքրուի ուշ դնել տակաւին իւր հոգիի արթնչանութիւն։

Այս վերջինն՝ աչքի առաջ ունենալով նորա ուշադիր հետաքրքրութիւնը՝ խիստ զուարճալի զրոյցներով առաջ կը տանի ընդհանուր հարցեր առարկայի դիրքին, ձեւին, ծանրութեան, թեթեւութեան, բնութեան, համին, հոտին, կարեւորութեան եւ բոլոր ծանօթ յատկութիւնների մասին։

Մանկավարժական այս աշխատանք՝ առարկայներու մանուկի հոգիին մէջ կը տարբացնեն և կ'ասուի «Նիւթական ուսում»։

Մանուկի և մանկավարժի մէջ փոխանակուած բոլորովին եղբայրական կամ ընկերական զրոյցներն կը հետաքրքրեն տակաւին մանուկի նորընծայ նախանձախնդրութիւնը, որով կը հետամտի ուշ դնել տակաւին։

Մանկավարժն որ նորա հոգիին հետ կը խաղայ, նորա ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ վերտին նոյն առարկայի վրայ՝ այս անգամ արտասանել տալու զայն։ Նախ՝ ինքն կ'արտասանէ առարկայն իւր ամբողջութիւնով իմա բացորոշ, շեշտուած, յստակ և մեղմ ձայնով, և կրկնել կը տայ անոր այնչափ, մինչեւ որ յաջողի ինքն ալ միեւնոյն ձայնով արտասանել։

Այս անգամ մանուկ-աշակերտի մտային հետաքրքրութիւնը՝ ընդունելով մի այլ հրապոյր իւր ծանօթ առարկայի արտասանութեան մասին, անհամբեր հարցասիրութիւններով կ'սպասէ մանկավարժը՝ որ նորա շարունակութիւնը առաջ տանէ։

Նա ձեռք կ'առնու առարկայն, եւ նորա բոլոր ձայները վերլուծելով մի առ մի կը հնչէ, եւ միեւնոյն աշխատանքին ենթակայելով մանուկ աշակերտը հեշտիւ կը վարժեցնէ զայն այս երկրորդ փորձին մէջ։ Մանկավարժական այս աշխատանքն ալ կ'սուի առարկայի «հնչական արտասանութիւն»։

Մի երրորդ աշխատանք որ անբաժան յարակցութիւն ունի երկրորդ աշխատանքին հետ, նախ առարկայի մէն մի ձայն, յետոյ ամբողջ ձայներ մէկէն, քարի կամ պատի, կամ գեանի, կամ գրատախտակի կամ թուղթի և կամ մի որ եւ իցէ սպիտակ կտաւի վրայ մատով, փայտով, քարով, կաւիճով, ածուխով եւ մատիտով մարմնաւորելն է։ Պէտք չէ անդիտանալ որ այս փորձ մանկավարժին եւ մանուկ աշակերտին կողմէ շատ պէտք է կրկնուի։ Մանկավարժական այս երրորդ աշխատանքն ալ առարկայն թղթի վրայ մարմնաւորել կամ գրել կ'սուի։

Այսպէս, նկատողական ուսում, կարդալ եւ գրել, երեքն ալ միեւնոյն ժամանակ ի գործ դնելով, մանուկ աշակերտի հոգեկան կարողութիւնը կը մարդենք բնական օրէնքներին համաձայն։

Արդ, հայ ընթերցանութիւնն առանց այբբենական կարգի ուսուցանելուն այս կարեւորագոյն եղանակը առանց իւր մանրամասնութիւններին իմ պաշտօնակից Պ. Ուսուցիչներն ներկայելով, կը յայտնեմ թէ անոր կիրառութեան մէջ ոչ մի կնճիռ չէ չէ պատահած ինձ եւ թէ իմ մանուկ աշակերտներ որոնք են անոնք հայ ընթերցանութիւնը խիստ հեշտ կերպով եւ յաջողապէս։

Ս. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՍՈՒԳ

Մայիս 25ին, Դեղարուեստից վարժարանի «Դարուս Կենդանագրոց» մէջ դրին Պ. Պոնայի նկարն որ կը ներկայացնէ զՎիքթոր Հիւկօ իւր մահուան անկողնոյն վրայ։ Նկարչութեան սքանչելի գործ մ'է այդ։ Մեծ բանաստեղծին գլուխն հիանալի է իւր անդորրութեան մէջ, սպիտակ բարձին վրայ հանգչած։ Դէմքը լայտով ողողուն է։ Արտեւանունքն փակ են. մօրուքը խիտ է եւ, ճերմակ մազերուն հետ, կը կազմէ մագական պսակ մը որ կը շրջանակէ գիմագծերն լուրջ և միանգամայն վեհաշուք քաղցրութեամբ։ Յայտնի կ'երեւի թէ տեսարանին հանդիսաւորութիւնը, այդ մեծանուն մեռեալին տեսքը ներշնչած են Պ. Պոնայի գրիչն։ Վիքթոր Հիւկօ կը թուի քնանալ. կարծես թէ կ'երազէ եղիսեան ընդարձակ մէջ ուր թռած է իւր հոգին, և թէ իւր մտածման մէջ, այսուհետեւ զատած մարդկային ունայնութիւններէ, կը յուզի մեծ քերթութիւն մը այնքա՛ն մաքուր և այնքա՛ն երկնային, զոր աշխարհ չ'կանչեր այլ եւս։

Պ. Պոնայի նկարը շրջանակուած է շղարշով մը, որ ծածկէ եռագոյն դրօշակ մը։ Նկարին ներքեւ Պ. Պոնա գրած է այս բառերը.

Ա. ժողովրդական, 22 Մայիս 1885

* * *

Նախարարաց ժողովը վերջապէս որոշած է յուղարկաւորութեան հետեւելիք ուղին, որ հետեւեալ կերպիւ կարդադրուած է.

Եղիսեան Դաշտեր.

Բոնապարտի հրապարակն և կամուրջը.

Սէն-ժերմէն և Սէն-Միշէլ պողոտաները.

Սուիլը փողոց.

Եւ վերջապէս Բանթէոնն, ուր պիտի հանգչի Մեծ Բանաստեղծին մարմինը։

Պաշտօնական Օրգէնը կը թուէ այն մարմիններն որք պիտի մասնակցին յուղարկաւորութեան հանդիսին։ Այդ մարմիններն են 141 թաղապետութիւնք, 6 գաղթական պատգամաւորութիւնք, 107 մարմնամարզական ընկերութիւնք, 38 օտար պատգամաւորութիւնք, 122 գաղրոյական պատգամաւորութիւնք, 43 դիմուորական և հայրենասիրական ընկերութիւնք, 141 սենեակներ, մարմիններ կամ գործաւորաց ընկերութիւններ, 61 աղատախոհ ընկերութիւնք, 40 որմնադրական օթեակք, 135 քաղաքական ընկերութիւնք և ակումբք Փարիզէն, գաղառներէն և օտար երկիրներէն, 72 նախատեսութեան և փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնք, 161 արուեստական կամ երաժշտական ընկերութիւնք, 29 զանազան ընկերութիւնք։

Դպրոցական վաշտերը պարզապէս պիտի ներկայացուին հանդիսին մէջ 12 փոքրիկ դիմուորներով, մէն մի դրպրոցէ բնտրեալ։

Յայտնի է թէ Վիքթոր Հիւկօ, Փարիզի պաշարումէն ի վեր, մեծ սեր կը տածէր աղաւնիներու վրայ. իւր սեղանին վրայ կարելի չէր գտնել աղաւնոյ միս։

Պ. Լէսբոլտ Հիւկօ, եղբօրորդի Մեծ Բանաստեղծին, յանձնարարած է աղաւնեպահ մասնագէտի մը որ աղաւնիներ արձակէ Բոնքորտի կամուրջին մօտ, յուզարկաւորութեան թափորին անցած ատեն։ Այսպէս 150 աղաւնիներ, օդին մէջ սաւառնած, պիտի դիտեն այդ մեծ մարդուն տարուբերն յիւր վերջին հանգստավայր։

Սէն-ժերմէն և Սէն-Միշէլ պողոտայներն և Սուիլիոյ փողոցն արտասովոր որ կենդանութիւն մը ցոյց կուտան։ Այն գծին վրայ, ուսկից պիտի անցնի թափորը, կանթեղները շղարշներով քողարկեալ են։ Պատուհաններէն կախուած են նշանատախտակներ՝ Լաբիսպոտանները բառերով։ Բազմաթիւ խանութպաններ իրենց վաճառատան ներքնակողմը ամփիթեատրոնի կը փոխարկեն, զոր շատ սուղ վարձու կուտան։ Սուիլիոյ փողոցին մէջ, պատշգամներն անհրեւակայելի դներով վարձու կը տրուին։

Բանթէոնի սիւներուն միջեւ կախուած է ատեղզաղդ սեւ ամպհովանի մը։ Ամենադիպ տաճարը լաւն ու մահամարոյր տեսք մ'ունի։ Խորանները մերկացուցուած են ամեն զարդարանքէ և սեւ շղարշներով պատած։ Ոչինչ կարծել կուտայ թէ դեռ քանի մ'օր առաջ եկեղեցական պաշտամունք կը կատարուէին անդ։ Վիքթոր Հիւկօյի գերեզմանը պատրաստուած է։

Նամակներ, ուղերձներ, հեռագրեր, այցեստաններ ամեն վայրկեան կը տեղան Վիքթոր Հիւկօյի տունը։ Պ. և Տ. Լաբրօսա, ատոնց ամենուն պատասխանելու բացարձակ անկարելիութեան մէջ գտնուելով, կը խնդրեն այն անթիւ անձերէն որք մասնակցած են իրենց սգոյն, ընդունիլ իրենց երախտագիտութեան արտայայտութիւնը։

* * *

Կիրակի առաւօտ, Յաղթական Կամարին առջեւ, առաւօտեան ժամ 10ին, բազմութիւնն որ աւելի քան 20000 հոգիէ կը բաղկանար, կ'սպասէր այն վայրկենին ուր հասարակութիւնը պիտի ընդունուէր Մեծ Բանաստեղծին շիրմին առջեւէն անցնելու։

Բազմութիւն զօրականք կը հսկէին կարգապահութեան։

Վերջապէս, ամբոխը կը մտնէ Ֆըրիտլենտ ծառուղիէն, կ'անցնի շիրմին առջեւէն, և կ'ելնէ Պուլոնի անտառին ճամբով։ Բազմութիւնը կ'անցնի չորս չորս, կարգերու բաժնուած։ Ժողովուրդն երկիւղած յարգանօք կը դիտէ ամեն ինչ. ոչ մէկ ճիչ, ոչ մէկ մի-ջադէպ։ Կամարին տակ, ձախ կողմը, կը գտնուի սրահ մը, որոյ ամեն կարասիները սեւ կտաւով ծածկուած են և որ Մեծ Բանաստեղծին ընտանեաց սահմանեալ է։ Ներքին սպասարկութիւնը կ'ընեն, հիւրամեծարներէն զատ, Սէնի քաղաքապետութեան և երեսփոխանական ժողովոյ բարապանները. ամենքն ալ հանդիսաւոր աւուրց ըզգեստ հագած են, կարճ անդրավարտիք, փեղոյր և սուր, շղարշով քողարկեալ։ Հիւրամեծարք նմանապէս քող մը կը կրեն իրենց թեւին վրայ, ուր գրուած են Վ. Հ. սկզբնատառերն արծաթեայ գրերով։

Շիրմին տակ դիզուած են պակներ և փունջեր։ կարող չեն եղած ամենքն ալ բերել, որովհետեւ 5,000ը կ'անցնի անոնց թիւն, ի բաց առեալ այն պակներն որք յուղարկաւորութեան օր պիտի դրուին դագաղին վրայ։

Յաղթական կամարին երկու կողմերը կը գտնուին սև զինանշաններ սա վերտառութեամբ. Ֆրանսայ ի սուգ սա Վիքթոր Հիւկօ. բոլորտիքը կը գտնուին դրօշակներ որոց վրայ գրուած են Բանաստեղծին գործոց անուններն։

* * *

Աւասիկ պատմէնն այն ուղերձին զոր Փարիզի քսան թաղապետութիւններն ուղղած են չաբաթ գիշեր Վիքթոր Հիւկօյի ընտանեաց.

Փարիզ 31 մայիս

Առ ընտանիքն Վիքթոր Հիւկօյի,

Փարիզի թաղապետները դումարեցան այս գիշեր, 16 դ. շրջանակի թաղապետութեան պաշտօնատան մէջ, միանալու համար իրենց պաշտօնակցին՝ Պ. Մարմոթանի, Վիքթոր Հիւկօյի մահնոյն փոխադրութեան ներկայ գըտնուելու նպատակաւ։

Ուղղեցին մասնաւոր մեծարանք մը ընծայել յուսս դագաղին այնմ որ, իւր կենաց մէջ, հռչակած է զՓարիզ քաղաքն, եւ որուն Փարիզ կը պարտաստէ յուղարկաւորութիւն մ'արժանի իրեն։

Երկուշաբթի օր, Ֆրանսան ողջոյն ի Բանթէոն պիտի տանի զնա. Փարիզի բոլոր թաղապետները պիտի ընկերակցին այս ազգային ցոյցին։

Այս օրէն իսկ, ուղղեցին վերջին պարտականութիւն մը կատարել, եւ նորա ընտանեաց կ'ուղղեն իրենց խորին եւ վշտագին համակրութեան մեծարանքները։

Սակայն վերջին տեղեկութիւններ ցոյց կուտան թէ Փարիզի թաղապետք եւս կեցած են իրենց ծրագրէն, մարմնոյն փոխադրութիւնն աննախատեսելի յապաղումներ կրած լինելուն համար։

* * *

Վիքթոր Հիւկօյի բազմաթիւ սքանչացողներ, որք կը վերաբերին գրականութեան, մամլոյ, քաղաքականութեան, գիտութեան, արուեստից, մայիս 30ին գումարեցան ի Կրանտ-Օթել, Զորգիակոսի սրահին մէջ, որ իրենց տրամադրութեան ներքեւ դրուած էր։

Ժողովն իրեն նախագահ ընտրեց զՊ. Ֆիլիպ Ժուրտ։

Պ. Ժուրտ ըսաւ թէ այն մեծ շարժման առաջ որ երեւան կուգայ ի Փարիզ, գաւառաց մէջ, օտար երկիրներ, հարկ էր կեդրոնացնել գործողութեան միջոցները՝ յիշակերտ մը կանգնելու համար ի պատիւ Վիքթոր Հիւկօյի։

Ժողովն անմիջապէս ձեռնարկեց գործադիր յանձնաժողովոյ մ'ընտրութեան։

Ընտրուեցան Պ. Պ. Էմիլ Օժիէ, Լէօն Պոնա, ժիւլ Բլարսի, Արման Կուղիէն, Ֆիլիպ Ժուրտ, Էտուար Լոբրուա, Բօլ Մանզ, Մարմոթան, Գաթիւլ Մանտէզ, Բօլ Մէօրիս, Միշլէն, Կիւսթաւ Օլենտորֆ, Կիւսթաւ Ռիվէ, Վիքթոր Շեֆոլշէր, Օկիւսթ Վիթիւ։

Գործադիր յանձնաժողովն հարկ եղած միջոցները ձեռք պիտի առնու՝ անմիջապէս հանդանակութիւն մը բանալու համար։

* * *

Մեր ընթերցողք դիտած են անշուշտ թէ կը ջանանք կարելի եղածին չափ ընդարձակ դաղափար մը տալ այն դառն ու տխուր տպաւորութեան վերայ զոր Ֆրանսայի Մեծ Բանաստեղծին մահն յառաջ բերած է աշխարհին։ Եւ այս վերջին բառերը կ'ստորագրենք, զի արդարեւ ցարդ ոչ մէկ մահ յառաջ բերած էր զդացմանց այնքան սերտ համերաշխութիւն մը։ Հարաւային Ամերիկայի ամենամամոր պետութիւններէն մինչեւ Եւրոպական մեծ տէրութիւնները, անշուք ու անծանօթ աւաններէ մինչեւ մեծ մայրաքաղաքները, ամենուրք նոյն բուռն որտայուզութիւնը, նոյն տխուր տպաւորութիւնը։

Մեր ազգին մէջ ալ զդացուած է թէ դարուս ամենամեծ դէմքերէն մին կ'անհետանար. սակայն ժողովուրդն ո և է ցոյցով չէ յայտնած իւր տխրութեան զդացումները, ի բաց առեալ, Թուրքահայոց մէջ, Պերպերեան վարժարանն որ Մեծ Բանաստեղծին մահուան լուրին վրայ մէկ օր փակ մնաց ի նշան սգոյ և Ռուսահայոց մէջ, Տփղիսի Հայոց մամլոյն ներկայացուցիչներն որք ցաւակցական հեռագիր մ'ուղղած են Ռաբէլ լրագրին։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՑԵՏՈՄՍԵՐՈՒ

Կը պատրաստուի աղնիւ քարտերու վրայ ամեն լեզուաւ գեղեցիկ գրերով, 100 հատը 10 ղուրուշ։

Դիմել առ Գարեգին էֆ. Պաղտասարեան, Զաքմաքճըլար, Յակոբեան խան թիւ 13։

ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ
307 միլիոն ֆրանք

ԼԱՆԻՒԵՈՐՔ

Այպահովագրեալը միայն տէր են երաշխաւորեալ դրամագլխոյն և ընկերութեան բոլոր շահերու.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ
ՏՆՕՐԷՆ
Ա. Հ. ՍՔԷՑՅ
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԿԱԼԱԹԱ, ՀԱԼԱՅԵԱՆ ԽԱՆ

տար չէ հրի լիզումի օրան լահմին պէ-
հեր ճեմիտ գէյէսի պէշ ղրուշ օն սէ-
քիզ վարայա թալիպի էօհտէսինտէ
օլուպ թէնզիլ ֆիյաթլա իթայէ թալիպ
օլանլարին վէ շէրայիթնի աղնամադ
իսթէյէնլէրին իշ պու մայիսին օթու-
զունճը փէնշէնպիհ կիւնիւնէ գատար
հէր կիւն պապը սէրսկէրի լէվազի-
մաթը ումումիյէ տայրէսինէ միւրա-
ճաաթ իյլէմէլէրի իլան օլունուր։

25 մայիս 1301

1—3

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍԿԷՐԻ

Զապթթանէ մախսուս էվրօրաքեա-
րի իւշ եալտրզլը վէ այեքլտրզլը քէ-
պիր նէվ իճատ տիւյմէ, տատէա սէք-
սան պին, պէշէր տատէթի օթուզպէշ
բարա.

Քէպիր այ եքլտրզլը մատանրօլ ա-
տէթ եիւզ տօգան եէտի պին, պէշէր
ղրօսասը օն պուշուզ ղրուշ.

Քէպիր տիւղ մատանրօլ տատէա
իքի եիւզ իքի պին տօգուզ եիւզ, պէ-
հէր ղրօսասը օն պուշուզ ղրուշ.

Թօփ ալամէթլի քէպիր մատանրօլ
տատէա իքի եիւզ օն պիր պին, պէհէր
ղրօսասը օն պուշուզ ղրուշ.

Նումէրօլը քէպիր մատանրօլ տատէա
եէտի եիւզ եէթմիշ պին, պէհէր ղրո-
սասը օն պուշուզ ղրուշ.

Ա.յ եքլտրզլը սաղիր մատանրօլ ա-
տէա տօքսան եէտի պին, պէհէր ղբ-
րօսասը ալթը պուշուզ ղրուշ.

Սաղիր տիւղ մատանրօլ տատէա
եիկիրմի եէտի պին, պէհէր ղրօսասը
տէօրթ, պէշ ղրուշ.

Տէօքմէտէն մամուլ իւշ եալտրզլը
վէ այ եքլտրզլը քէպիր եքլտրզլը քէ-
պիր տիւյմէ տատէա իքի պին պէյաղ
իքի պին սարը, պէհէր տատէթի բա-
րա օթուզ.

Թօր ալամէթլի սաղիր մատանրօլ
տատէա իւշ պին, պէհէր ղրօսասը ալթը,
պէշ ղրուշ.

Մատէն թօքա տատէա օթուզ պէշ
պին, պէհէր տատէթի իւշ բարա.

Թէնէքէ բուլ տատէա սէքիզ եիւզ
եէթմիշ պիր պին պէհէր պին, տատէթի
տօքուզ, պէշ ղրուշ.

Քէպիր սարը թէլ դօրճա չիֆթ
էլլի պիր պին տէօրթ եիւզ էլլի, պէհէր
պին չիֆթի ղրուշ ալթմըշ.

Սաղիր թէլ դօրճա չիֆթ եիւզ տօք-
սան ալթը պին իւշ եիւզ, պէհէր պին
չիֆթի ալթը, պէշ ղրուշ.

Սրդ դանավչիտ արշունը ճէտիտ
օն պէշ պին պէհէր արշունը ճէտիտի
իքի ղրուշ օն բարա.

Նէֆերթամէ մախսուս գօղալը հա-
բիր բիւսկիլ. տատէա եիւզ էլլի պին
պէհէր տատէի պիր ղրուշ իքի բարա.

Նիզամիէ էշկիռէ տնսարը իչուն
շուրութը մուգարրէրէ վէ իմիթիյազ
օյունեան նիշանէնէրինէ թէկվիդան
միւպտեա օլբնմագ իւզրէ միւնադա-
սայէ գօնբլան պալտտէ մուրադգամ
օն պէշ գալէմ տիւյմէ վէ սարբէ ֆիա-
թի մուրադգամէրիյէ թալիպլէրի
էօհտէսինտէ օլուպ մայիսի բումինին
եիկիրմի եէտինճի չէհարշէնպիհ կիւ-
նինտէ գատար պէհէր կիւն միւնադա-
սասը պիլ ինթրա մէգքիւր կիւնէտ գա-
բարը գաթիսի վէրկիճէկկինտէն ինթա-
յէ թալիպ վէ երկիրմի սէքիզինճի
բէնշէշէնպիհ կիւնի եիւզտէ պէշ թէն-
զիլինէ բաղիպ պուլունանլարը մագա-
մը Մէրաքէրի լէվազիմաթը ումումիյէ
տարիբէսինէ կէրմէյէրի իլան օլունուր։

23 մայիս 1301

3—3

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լէվանթ և Մէյտիրական ծովու բանող շոգենաւք

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանորուս	4200	Օսայրիս	3000
Ֆէրաս	4000	Դէրթիս	3000
Օսմանիի	4000	Բէրա	3000
Սէսոստրիս	3250	Ագամնոնք	4700
Թիպս	3250	Լօդիսս	800
Մակտոլա	3250	Օլինտա	800
Մարիոթիս	3250	Սէսոկլ	700

Օսայրիս շոգենաւը, նաւապետ Բօլ, ամսոյս 3ին Լիվրբուլէն ատտ կ'ապատուի ընդհանուր վաճառքով։

Ադամնոնք շոգենաւը, նաւապետ Լօբէնդ, Սամսունէն վերադարձաւ և իմատոյ պիտի ուղեւորի Լիվրբուլ։

Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈՒ և ԸՆԿ.
Մէյտանլըք փողոց, Պոլիս

Տնօրէնութիւն, Լիվրբուլ
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ և ԸՆԿ.
513 31, Ճէյմս Սդրիդ, Լիվրբուլ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԱՆ
Ն. ԲԱՔԻ ԵՒ ԸՆԿ.
Մարսէյլէ և Բօրտօ գէջ-կանոնաւորապէս բանող

Անդրէյլ շոգենաւը, ցուռնիս 3ին պիտի մեկնի Մարսիլիայէն, 10ին Պոլսէն պիտի մեկնի և Սամսոն, Տրապիզոն հանդիսելով Պաթում պիտի երթայ։

Լ. Մէյրէլէ շոգենաւը, ցուռնիս 2ին մայրաքաղաքէս կը մեկնի Մարսկիա երթալու համար։

Ուղղակի և արագ ուղեւորութիւն Նաւուղէքի, ուղեւորութեան և այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԹԻՆԻՈԹԷ ԲԸՊՈՒԼ
516 Մանկանէ փողոց, թիւ 141

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ
Ընդ դէմ Անդլիոյ, Կ. Պոլսոյ և Օռէսայի
ԹՈՂՄԱՍ ՈՒԻԼՍՈՆ ՈՐԴԻՔ ԵՒ ԸՆԿ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Այպանս	2,000	Լէքանդրս	4,500
Անձէլս	3,000	Մարէնկս	4,300
Արկս	1,300	Մարսարն	2,500
Պասսանս	3,500	Մինս	2,000
Պորտոնս	2,200	Նէրս	2,000
Պրավս	2,000	Օթէլլս	5,000
Գէյրս	2,600	Օրլանտս	3,000
Գարիբոս	2,500	Ադրանդս	4,500
Գամէս	2,400	Ադրս	2,000
Գադս	2,000	Բասիֆիք	1,200
Գոմս	2,700	Բալէրմն	3,200
Տիսս	2,500	Բասդէր	1,700
Տօմինս	1,800	Քիրս	2,800
Էրսաքս	2,600	Ռիալթս	4,400
Ֆրադս	2,600	Ռիալտս	3,200
Ֆալքոն	800	Ռոյս	3,000
Ֆիսս	1,700	Ռօմանս	5,500
Ֆլամինկս	1,600	Ռօմէս	3,500
Կոլիկէս	5,500	Սալէրնս	4,000
Կիդանս	2,200	Սարքս	2,000
Կոզս	1,800	Սիլվիս	2,000
Կրոսանս	2,200	Սօրէնդս	4,300
Հանկս		Թասսս	1,200
Հէրս	2,000	Թ. Ռ-ինքն	3,000
Հիտալկս	3,000	Թիկէր	1,300
Հիւմպերդ	1,200	Թօլէտս	2,800
Ճիսս	2,300	Փանդրս	3,600
Քէլոս	2,000	Եէտտս	3,600
Քօքսս	2,200	Զէպրա	1,000
Լէս	2,000	Զէրս	1400

Պորտոնս շոգենաւը, նաւապետ Սգէնտիճ, ամսոյս 26ին Հըլէն մեկնած է, Զմիւռնիա հանդիսելով Պոլիս գալու և անկից Օտէսա երթալու համար։

Ուղղակի համար ամէն դէպքերու մէջ
կրնան դիմել։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ
ՖՐԷՆՏԷՐԻՔ ՀԻԼՏ
Գործակալ
Թիւ 17–18, Քիւչիւք Միւլէթ
514 խան Ղալաթիա

ՖՐԷՏ ԼԻՅԼԱՆՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ
Որ կանոնաւորապէս կը բանէր Լիվերբուլ և Արեւելեան գէջ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ա.լբերտան	2500	Ֆրամինեան	3700
Ա.ղիզանան	2500	Ֆլամինեան	3700
Ամազոնեան	2500	Ֆլամինեան	3700
Ա.թէնեան	2500	Լոկերեան	5500
Ա.բադիան	3700	Լիլերեան	5500
Պոմբրիան	6000	Լոդրեան	5500
Պուլկարեան	6000	Լէսպիան	2200
Քանթէլեան	800	Լ. Ֆիուրեան	2500
Ֆոյրլենան	2000	Լիսպան	800
Տուրոյ	700	Օբորթոյ	700
Լիմբրէյն	3700	Բէրսիան	3800
Ֆրապիան	3700	Վալէնսիան	6800
Ֆալէրնիան	3700	Վիրճինեան	6800

Ամերիկա շոգենաւը նաւապետ Ռիդարսա ամսոյս 15ին Լիվերբուլէն ատտ հասաւ ընդհանուր վաճառքով։

Ուղղակի համար ամէն դէպքերու մէջ
կրնան դիմել։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ
ԷՏՈՒԱՐԴ ԼԱՖՏՈՆԹԷՆ
Գործակալ
Թիւ 34, 55, 36, Եէնի
Միւլէթ խան, Ղալաթիա.

Նաւատեղք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ և ընկ. Լիվերբուլ
Գործակալներնէ.
Կ. Պոլիս, Լուսարար Լափոնդէն.
Ճիվարդար, Գ. Գ. Քարվըր Եղբարք
Ալէքսանդրիա, Կ. Լ. Վահան և ընկ.
Մալտա, Ա. Քամիլլերի.
Շիրա, Ա. Մ. Մաւրօկօրտադոյ.
Զմիւռնիա, Գ. Ուիդօլ և ընկ.
512

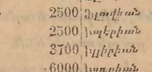

ԲԱԲԱՅԱՆԻ
ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լէվանթ, Մէյտիրական և Օռէսայի գծէ
կանոնաւորապէս բանող
ՇՈԳԵՆԱՒԻՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Ա.յա Սոֆիա	3,000	Ղազա
Արարատ	2,500	Ռոճերս
Արգատիա	2,500	Քրուիչանք
Լազարիա	2,500	Ուիլքս
Մասեռտիմիտ	3,500	Մարշ
Բուսիլիա	2,800	Ֆոթերճիլ

Բլանիէ շոգենաւը ամսոյս 30ին Լիվերբուլէն ատտ կ'ապատուի։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու և Ամերիկայի համար։

Ամէն դիւրութիւն և հանդստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
513 Գործակալք

ՔԻԻՆԱՐՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ
Որ ամէն գան մ'անգամ կը բանէն Լիվերբուլ և Մէյքիրական գծէ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ամերիկա	7,000	Մալթա	3,000
Օրանիա	3,000	Մորքաբ	2,500
Ագլա	3,000	Նաթալ	2,500
Ակերբօ	3,000	Պոմբեյ	5,000
Պոդենիա	4,600	Բալտիմոր	3,000
Պալպէք	2,500	Բալմիրա	7,800
Պրիթիշ Քուին	1,200	Սերվիա	4,600
Սեֆալոնիա	5,000	Սիդիա	3,000
Քառալոնիա	4,700	Սարայօսա	3,000
Շերպուրկ	2,000	Սամարիա	3,000
Տէմերարա	2,500	Սիտան	3,000
Կարլիա	4,000	Թարիֆա	3,000
Քեռար	2,500	Թրիմիտաա	2,500
Մարաթան	3,000		

Վերոյ շոգենաւը, նաւապետ Ուամ, ամսոյս 24ին Լիվերբուլէ ատտ կ'ապատուի ընդհանուր վաճառքով։

Ստորագրեալն արտօնութիւն ունի ուղեւորներ և վաճառք ընդունիլ Նիւ-Եորքի, Պոսթընի, կամ Ամերիկայի և Գանատայի ուրիշ և ուրէք նաւահանգստի համար։

Դիմել առ ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈՒԼԻ
Գործակատար
Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ
511 փաշա խան Ղալաթիա

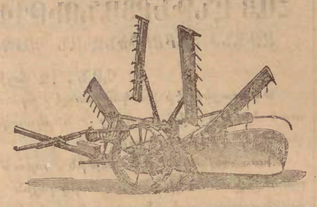

ԼՈՖԹԸՆ ԵՒ ՉԻՄՆԻԼ
ՄԹԵՐԱՆՈՅ
ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԵԱՑ
ՔԻԻՐՔՃԻ ԳԱԲՈՒՍԸ, ՂԱԼԱԹԻԱ

«ՕՐԻԱՆ» Մականուանեալ հնձող մեքենան երկու ձիով կը քաշուի և կը կրէ 300 օքա։

ԳԻՆ՝ 35 ՕՍՄ. ՈՍԿԻ Է

Մեքենային կատարելագործութիւնը երաշխաւորեալ է։ Գնողն երբ զոհ չիլլնի, կրնայ ետ առնուլ իւր տուած։

502

Ադրանեանցի Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՒ

Ֆրանսայի և օտար երկիրներու ամէն հոտավաճառաց և վարսայարդարաց քով։

La
VELOUTINE
Poudre de Riz spéciale
PRÉPARÉE AU BISMUTH
Par CHles FAY, Parfumeur
PARIS — 9, Rue de la Paix, 9 — PARIS

ԴԱՆԱՆՑԻ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵՑԻՆ ԱՆՈՒՆ ԳՈՐԾԻՔ

ՏԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԳՈՐԾԻՆԵՐ
ՊՂՆՁԷ, ՁՈՒԼԱՅՈՅ ԵՒ ԾԵՏՈՒԱՅ ԵՐԿԱԹԷ
ՊԱՐՏԷԶԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ
32 Մահմուտիյէ փողոց, և
24 Բէրճէմպէ քաղաք Ղալաթիա

ՀԷՆՐԻԿ ԼԱՆԺ
ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅՆԵՐ
ԱՏԱՂԶԱԳՈՐԾԻ
ԵՒ
ՇԻՆՈՒԹԵՆ ԼԻՏԱՆԵՐԵԱԼ ԳՈՐԾԻՆԵՐ
509

ՅԱՋՈՒՄ ՂԱՆՈՒՆՑԱԳՈՒՍ ՆԵՐԿԱՅԻՍ

ՆՈՐՏՏԱՑԶԷ
ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԻՀԱՄՊՈՒՐԿ

Յիշեալ ընկերութիւնն հրդեհի դէմ կ'ապահովագրէ տուներ, կարասիներ, խանութներ և ապրանքներ յոյժ շահաւէտ պայմաններով, միջնորդութեամբ իւր ընդհանուր գործակալութեան

ՇԻՆՏԼԷՐ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՊԱՀՉԷ-ԳԱԲՈՒ, ՃԷԼԱԼ ՊԷՅՊՈՒԱՆ
505

ԹԱՐԻԱԹ
ԿԵՆԱՑ ԵՒ ԵԿԱՄՏԻՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.
Ի ՎԻԵՆՆԱ Հաստատեալ 1858ին

1883 Դեկտեմբեր 31ին երաշխաւորեալ հասոյթն էր 80,711,893·45 Ֆրանք։

Ապահովագրել տուող անձինք մահուան պարագային մէջ տարեկան բաժիններէն %25 շահ կընեն։

Ապահովագրել տուող անձինք կենաց պարագային մէջ ապահովագրեալ դրամագլուխներէն մինչև 41 ½ % շահ կընեն։

ԹԱՐԻԱԹ ընկերութեան կատարած գլխաւոր գործողութիւնք են.

Ա. Ապահովագրութիւն մահուան պարագային մէջ։ Օրինակ.

35 տարեկան անձ մը 286 Ֆրանքի տարեկան բաժին մը կը վճարէ իւր ժառանգորդաց ապահովելու համար 10,000 Ֆրանքի դրամագլուխ մը, վճարելի իւր մահուանէն յետոյ և որ իրեն իրաւունք կուտայ շահուց մասնակցիլ իւր ապրած միջոցին։

Բ. Ապահովագրութիւն կենաց պարագային մէջ (Ժիտք)։ Օրինակ.

45 տարեկան եղած միջոցին ապահովագրեալ տղայ մը քսան տարի յետոյ 10,000 Ֆրանքի դրամագլուխ մը պիտի ստանայ. սակէ զատ, պիտի մասնակցի Ընկերութեան 85 % շահուց՝ 293·50 Ֆրանք տարեկան բաժնոյն փոխարէն։

Վերջանալ վճարելի կրկին ապահովութեան բաժինն է տարին 116·19 Ֆրանք։

Թարգմանի համար ընդհանուր Ներկայացուցիչ
ՄՈՐԻՍ ՊԷՐԳԷՅ
Գրասենեակք, Ղալաթիա, Վէյվօտա փողոց, թիւ 29, Գերմանական թղթատան վրայ.
Ընկերութեան սեղանաւորն է Ս. ԱՏԼԷՐ
ԶՐԻ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒԱՒ

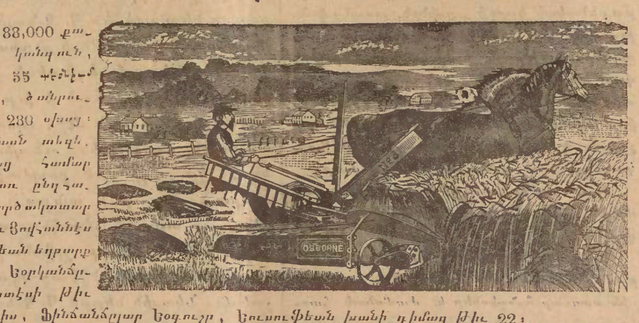

ՕՍՊՕՐՆԻ ՅՈՐԵՆ ՀՆՁՈՂ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅՆ

Օրը 33,000 քառակուսի կանգուն, ցորենի 55 պէնէմ կը հնձէ, ծանրութիւնն է 230 օքայ։ Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել առ ընդհանուր գործակատար Մկիրիչ և Ցոհնսոնէս Մուրատան եղբարք Կալաթա Եօրխանճը-լար ճատէսի թիւ 70 և Պոլիս, Ֆինճանճըլար Եօղուշը, Եուսուֆեան խանի դիմաց թիւ 22։

Marque de Fabrique
"ԿՈՒՏՐՈՆ ՎԻՐՆ"
ՎԱՐՁԱՏՐԵԱԼ ՇՐԱԳՐԱՄԱՐԿ
Ամսթերտամի 1883ի աշխարհահանդէսին մէջ
Յինքն պարունակելով ջրոյ մէջ կատարելապէս լուծելի խայծդանը (դաթրան)
ՄԻԱԿ ՃՇՄԱՐԻՏ ՄՈՒԶՆ
Այս բաղադրութիւն ունի խայծդանի բոլոր բուժիչ յատկութիւնները, մինչդեռ խայծդանի ռիսկ պատրաստութիւնք միայն անոր համն և հոտն ունին։ «ԿՈՒՏՐՈՆ ՎԻՐՆ»ի մէկ չափն կը պարունակէ քառասուն մը բուժիչ սկզբունքները։ Բայց կարելի է օրը 20 չափ «ԿՈՒՏՐՈՆ ՎԻՐՆ» առնուլ առանց բնաւ վնասուելու, մինչդեռ խայծդանի քսան քառասուն աղաց վտանգաւոր բորբոքում առաջ կը բերեն։

ԹԱՅՆ ԳԱՆԻ ԻՒՍ ԹԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ ԱՆՀՈՒՆԱՊԷՍ ԱՒԵԼԻ ԱԶԴՈՒՄ ԵՒ ԵՐԵՔՊՈՅՏԻԿ ԱԺԱՆ, «ԿՈՒՏՐՈՆ ՎԻՐՆ»ի հեղուկը լիովին կը ծախսուի 1·50 Ֆրանքի 20 լիտր խայծդանի ջրի համար։ Իսկ 0·10 պատրաստուած շաքարանուշէն 100 հատ պարունակող չիչը 2·50 Ֆրանքի կը ծախսուի։

Ընդհանուր մթերանոցապետ
Ժ. ԱԼԻԲՐԱՆՏԻ
Դեղարան Տէլլա-Սուտա
469—Մեծ փողոց Բերայի—469
Կ. Պոլիս

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ
ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻԻՋԻՒՔ—ՋԷՔՄԷՃԷԻ
Վերջալ ի 1 Մայիսի (Ն. Տ.) 1885, մինչեւ յետոյ տեսորինութիւն

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻԻՋԻՒՔ—ՋԷՔՄԷՃԷ
ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՅ

	0	4	2	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38	40	60	62	64	66
	Առաւօտ												Իրիկուն												
	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.
Կ. Պոլիս	6 47	6 50	7 45	7 42	8 14	8 43	9 12	9 42	10 20	10 39	11 17	11 49	12 49	1 49	2 21	2 58	3 27	4 3	4 34	5 10	5 39	6 12	6 32	7 ...	7 30
Գումա-գաբու	6 28	7 ...	7 27	7 53	8 25	8 54	9 23	9 53	10 30	10 49	11 28	12 ...	12 59	2 ...	2 32	3 9	3 38	4 14	4 45	5 21	5 50	6 23	6 42	7 14	7 44
Էյնի-գաբու	...	...	...	7 57	...	8 58	...	...	10 34	10 53	11 32	12 4	1 3	2 4	2 36	3 13	3 42	4 18	4 49	5 25	5 54	6 28	...	7 45	7 46
Տավուտ փաշա	...	...	...	8 ...	...	...	...	...	10 37	10 56	11 35	12 7	1 6	2 7	2 39	...	3 45	...	4 52	...	5 57	6 31	...	7 48	7 49
Սամսոնտա	...	...	...	8 6	...	9 4	...	...	10 42	11 1	11 40	12 12	1 11	2 12	2 44	3 19	3 50	4 24	4 57	5 31	6 2	6 36	...	7 23	7 54
Եէնի-գաբու	6 37	7 10	7 41	8 12	8 33	9 10	9 31	10 1	10 46	11 4	11 45	12 15	1 14	2 17	2 47	3 24	3 53	4 30	5 ...	5 37	6 5	6 39	6 52	7 26	7 59
Մարդիգիւզ	6 48	7 23	8 ...	8 24	...	9 22	...	...	10 58	...	11 58	...	...	2 29	...	3 36	...	4 42	...	5 49	...	...	7 6	...	8 10
Ա.յ Մթէֆանս	...	7 33	8 14	8 34	...	9 32	...	...	11 8	...	12 9	...	...	2 39	...	3 46	...	4 52	...	5 59	...	...	7 18	...	...
Քիւչիւք Զէք	...	...	8 25	...	...	...	...	...	...	...	12 18	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	7 27	...	...

ՔԻԻՋԻՒՔ—ՋԷՔՄԷՃԷԻՆ Կ. ՊՈԼԻՍ
ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՅ

	3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23		25	27	29	31	33	35	37	39	61	63	65	1	67
	Առաւօտ												Իրիկուն												
	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.	ժ.վ.
Քիւչիւք Զէք	...	6 34	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	1 40	...	...	...	...	...	...	...	...	6 38	...
Ա.յ Մթէֆանս	...	6 44	...	7 45	...	8 44	...	9 38	...	...	11 20	...	...	...	1 51	...	2 58	...	4 4	...	5 11	...	...	6 27	6 51
Մարդիգիւզ	6 ...	6 55	7 24	7 57	...	8 55	...	9 49	...	...	11 31	...	...	...	2 3	...	3 9	...	4 15	...	5 22	...	6 83	7 5	...
Եէնի-գաբուլէ	6 43	7 8	7 37	8 11	8 38	9 9	9 37	10 2	10 42	11 12	11 44	...	1 15	1 44	2 16	2 52	3 22	3 58	4 29	5 5	5 36	6 12	6 53	7 26	7 58
Սամսոնտա	6 47	7 12	7 41	8 15	8 42	9 13	9 41	...	10 46	11 16	11 48	...	1 19	1 48	2 20	2 56	3 26	4 2	4 33	5 9	5 40	...	6 57	...	8 2
Տավուտ փաշա	6 22	7 47	7 4	...	8 47	...	9 46	...	10 21	11 21	11 53	...	1 24	1 53	2 25	3 2	3 31	4 7	4 38	5 14	...	...	7 2	...	8 7
Եէնի-գաբու	6 25	7 20	7 49	8 21	8 50	9 19	9 49	...	10 24	11 24	11 56	...	1 27	1 56	2 28	3 5	3 34	4 10	4 41	5 17	5 46	...	7 5	...	8 10
Գումա-գաբու	6 30	7 25	7 54	8 26	8 55	9 24	9 54	10 11	10 29	11 29	12 1	...	1 32	1 2	2 33	3 10	3 39	4 15	4 46	5 22	5 51	6 22	7 10	7 40	8 15
Կ. Պոլիս	6 39	7 34	8 3	8 35	9 4	9 33	10 3	10 20	10 38	11 38	12 10	...	1 41	2 10	2 42	3 19	3 48	4 24	4 55	5 31	6 ...	6 31	7 20	7 50	8 24

Փոքր ծրարներն անփոփոխ կ'ընդունուին ամէն կառախմբի մէջ, իսկ մեծ ծրարք Պոլսէն Մաքրիգիւղ կամ աւելի հեռի կայարանաց միջեւ բանող կառախմբերուն։— Ուրբաթ և Կիրակի օրերն թիւ 20 կառախումբը կանգ պիտի առնու ի Ֆէրիւ։